

216
3 2/3 2 1/2

Language Dept
Library
214 Patials

262-3-4-61-30,000-C. P and S. Ph. Patiala.

LANGUAGE DEPARTMENT

LIBRARY ACC. No. _____ PUNJAB.

Date Due

Date of Issue	Date of Return	Date of Issue	Date of Return

ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਬਾਰੇ :

੧. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਹਿਰਾਂ : ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਦੀ ਬਬਦ ਚੋਣ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦਾ ਢੰਗ ਰੰਚਕ ਮਾਤਰ ਭੀ ਬਨਾਵਟੀ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਲ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਵਹਿਣ ਹੈ ।

—ਟ੍ਰੀਬਯੂਨ

੨. ਜੀਉਂਦਾ ਜੀਵਨ : ਤਜਰਬਾ ਵਧਦਾ ਗਿਆ, ਧੁਰ ਡੂੰਘਾਣਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਕਵਿਤਾ ਜਾਗਦੀ ਗਈ ਅਤੇ ਆਖਰ ਅਤ ਮਿੱਠੇ, ਅਤ ਕੋਮਲ ਤੇ ਅਤ ਦਰਦ ਭਿੰਨੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਸਦੀਵੀ ਪ੍ਰਭਾਤ ਵਿਚ ਵਹਿ ਤੁਰੀ ।

—ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਲਾਹੌਰ

੩. ਤੁੱਲ ਧੋਤੇ ਫੁੱਲ : ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ 'ਤੁੱਲ ਧੋਤੇ ਫੁੱਲ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਬੋੜੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸਿਖਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਣ ਲਈ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਬਿਜਕ ਦੇ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰੀਤ-ਲੜੀ

੪. ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ : ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਨੇ ਨਾਰੀਤਵ ਦਿਆਂ ਮਨੋਵੇਗਾਂ ਨੂੰ ਏਸ ਕੋਮਲਤਾ ਤੇ ਨਿਸ਼ੰਗਤਾ ਨਾਲ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀ ਵੰਨਗੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਲਭ ਹੈ ।

—ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਲਾਹੌਰ

੫. ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਵਿਚ : ਇਸਦੀ ਸ਼ਬਦ-ਚੋਣ ਇਤਨੀ ਢੁਕਵੀਂ ਫਬਵੀਂ ਤੇ ਨਾਜ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਕੋਮਲ ਚਿਤ੍ਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਮਧੁਰ-ਗੀਤ ਦਾ ਅਲਾਪ ਵੀ ਅਨੁਭਵ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

—ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ

੬. ਸੰਝ ਦੀ ਲਾਲੀ. ਬੀਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਕੋਮਲਤਾ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਾ ਕੇਵਲ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀੜਨ ਵਿਚ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸ਼ਿਆਲਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਚਲਦੇ ਵਹਿਣ ਤੇ ਬਰਗਾਂਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ ।

—ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਲਾਹੌਰ

੭. ੧੯੪੪ ਤਕ ਚੋਣਵੀਂ ਕਵਿਤਾ : ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਰੋਮਾਂਟਿਕਰਚਨਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬਲ ਵਿਸ਼ਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਡੂੰਘਾਈ ਤੇ ਤੀਬਰਤਾ ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਸਾਡੀ ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਘਟ ਹੈ ।

—ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ, ਲਾਹੌਰ

੮. ੨੬ ਵਰ੍ਹੇ ਬਾਅਦ : (ਕਹਾਣੀਆਂ) ਲੇਖਕਾ ਦੀ ਆਪਣੇ ਆਲ ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਪਰਖ ਕਾਫੀ ਸਤਕਾਰ ਯੋਗ ਹੈ 'ਕੰਸੋ' ਲਿਖਕੇ ਲੇਖਕਾ ਨੇ ਜੋ ਪਾੜ ਚਿੱਤਰ ਸਕਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕਮਾਲ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਜਿਤਨਾ ਭੀ ਸਲਾਹਿਆ ਜਾਏ ਬੋੜਾ ਹੈ ।

—ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਲਾਹੌਰ

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ!

ਮ/ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ

ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ : ਨਿਸ਼ਬਤ ਰੋਡ : ਲਾਹੌਰ

੪੧੧-੫੨੧

ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਕਰਤਾ ਕੋਲ

216

~~੪੧੧~~

~~੫੨੧-੬~~

ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : ੧੯੪੨

ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : ੧੯੪੩

ਤੀਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : ੧੯੪੪

ਪਬਲਿਸ਼ਰ : ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ., ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲਾਹੌਰ

ਪ੍ਰਿੰਟਰ : ਰਾਮਸਰਨ ਦਾਸ, ਮਾਲਕ ਕੁਮਰਸ਼ਲ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਵਰਕਸ, ਲਾਹੌਰ

ਓ ਰੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਤੇਰੇ ਗੀਤ ਅਨੰਤ ਨੇ—ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਅਨੰਤ ਏਂ ।

ਤੇਰੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਸਦੀਵੀ ਏ—ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਗੀਤ ਸਦੀਵੀ ਨੇ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਤੇਰੇ ਘੜੇ ਹੋਏ ਗੀਤ ਦਿਸਦੇ ਨੇ,

ਪਰ ਘੜਨ ਹਾਰਿਆ ਤੇਰੇ ਨਕਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ ।

ਤੇਰਾ ਸੰਗੀਤ ਦਿਸਦਾ ਏ, ਤੇਰਾ ਗਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ।

ਤੇਰੀ ਵੀਣਾ ਦਿਸਦੀ ਏ—

ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ।

ਉਹ ਬੁਲ੍ਹ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਬੋਲ ਬੋਲੀਂਦੇ ਨੇ ।

ਤੂੰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਗੀਤ ਸੁਣੀਂਦੇ ਨੇ ।

ਪਰ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਕੀ ਕੋਈ ਸੰਗੀਤ—ਕਿਸੇ ਗਲੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ?

ਕੀ ਕਿਸੇ ਵੀਣਾ ਦੀ ਥਰਥਰਾਹਟ—

ਕਿਸੇ ਪੋਟਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ?

ਕੀ ਫਸਲ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਦਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਧੜਕਦਾ ?

ਬੱਚਾ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੁੰਦਾ ਏ,

ਤੇਰੇ ਗੀਤ ਤੇਰੀ ਤਸਵੀਰ ਨੇ ।

ਤੇਰੇ ਹਰ ਜ਼ਰਰੇ ਨੂੰ ਕੰਨ ਲਾਇਆਂ ਤੇਰੇ ਗਾਤ ਧੜਕਦੇ ਨੇ

ਤੇਰੇ ਮੁੱਢ ਕਦੀਮੀ ਗੀਤ ।

ਤੇ ਤੇਰੇ ਹਰ ਗੀਤ ਵਿਚ ਤੂੰ, ਮੁਢ ਕਦੀਮੀ ਤੂੰ ।

ਹਵਾ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਏ—

“ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਆਈ ਹਾਂ”

ਪੱਤੇ ਤੈਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਨੱਚ ਉਠਦੇ ਨੇ ।

ਓ ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਮੀ ਰੂਹ !

ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤੱਕਿਆ ਨਹੀਂ—

ਪਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਤੇਰੇ ਬਾਉਲੇ, ਮੇਰੇ ਗੀਤ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,

ਕਦੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਲੰਘਦੀ ਹਵਾ ਵਿਚੋਂ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦਾ ਏ

ਦਿਲ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਨੱਚ ਉਠਦਾ ਏ ਤੇ ਨਦੀਆਂ ਵਾਂਗ ਗਾ ਉਠਦਾ ਏ ।

ਏਸ ਲਈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੀਤ—

ਉਸ ਨੂੰ

ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਤੇਰੇ ਬਾਉਲੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ

FOREWORD

I have seen through the manuscript of Sh. Amrit Kaur's latest book of poems "O Geetan Walia" and I cannot describe the pleasure it gave me. Her poems usher the reader into the realms of eternal joy and incomparable beauty. They not only reveal a mature imagination and intellect, but also an ease of expression and very clever craftsmanship. Her similes are fresh and original and her language simple yet artistic and chaste. A streak of romantic "Escapism" runs through her work, but it does not leave us cold to the "Realism" of our times. She can make us see a rainbow through our tears. Her poems are a delicate blend of Keat's languor and Whitman's dynamic force. Some of her lines are chiselled for immortality.

5th August 1942.

Malik Hasib Ahmed,
Asstt Director,
All India Radio,
Lahore.

Member Council
For Education, Health and Land.
India

17, York Road,
New Delhi,

29th August 1942.

Bibi Amrit Kaur in her new book "O Geetan Walia" has poured her feelings and fancies into modern moulds without losing her power of expression and the beauty of her poetry.

I love old folk songs and lyrics which flow from fathomless depths of the soul and translate soundless emotions into music. To me a single couplet such as:—

“ਪਿਆਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਮੂੰਹ ਭਰੀਆਂ
ਪਰ ਨੈਣਾਂ ਦਾ ਵੇਹੜਾ ਸੁੰਦਰਾ ।”

“ਨੈਣ ਉਮੀਦ ਦੇ ਥੱਕ ਗਏ ਨੇ,
ਪੈਰ ਤਲਾਬ ਦੇ ਪੱਕ ਗਏ ਨੇ,
ਅਜੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੰਜ਼ਲ ਕੋਹੜੀ
ਮੇਰੀ ਪੱਤਣ ਤੇ ਲਾ ਦੇ ਬੋੜੀ”

“ਰਾਹੇ ਰਾਹੇ ਜਾਂਦਿਆ ਰਾਹੀਆ ਵੇ !

ਸਾਡੀ ਵੀਣੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾ,
ਚਿਟੀਆਂ ਬਰਫਾਂ ਜਹੀ ਜਵਾਨੀ,
ਏਹਦੇ ਅੰਗ ਅੰਗਿਆਰ ਨਾ ਲਾ ।”

are precious

May our songster again pour forth her soul in music, such as I heard in my child-hood, boy-hood and youth, music that flows like a lucid stream, under-shadows, under mellow moon beams and under flashing sun beams.

Jogendra Singh,
(Hon'ble Sir)

ਤਤਕਰਾ

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !	੧੩
ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !	੧੪
ਪਿਆਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ	੧੭
ਸਾਗਰ ਦਾ ਗੀਤ	੧੮
ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰ ਚੜ੍ਹਾ ਵਾਕਰ	੨੦
ਸ਼ਾਮੀ ਰੂਹ ਲਈ ਤਾਂਘ	੨੧
ਉੱਡ ! ਤੂੰ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਏਂ	੨੪
ਚੰਨ	੨੫
ਪ੍ਰਭਾਤ ਦਾ ਜਨਮ	੨੬
ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਏ	੨੯
ਕੁਦਰਤ ਖੇਡਦੀ ਏ	੩੦
ਚੰਦਾ ਮਾਮਾ	੩੧
ਬਲਦ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ	੩੫
ਵੇ ਜਾਂਦਿਆ ਰਾਹੀਆ	੩੬
ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ ਸੀ.....ਮੈਂ ਤਕਨਾ ਵਾਂ	੩੭

ਮੁੜ	੪੨
ਸੂਰਜ ਚਲਾ ਗਿਆ ਏ	੪੫
ਸੰਚਾ ਪਿਆਰ	੪੬
ਸਾਡੀ ਵੀਣੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾ	੪੭
ਨਦੀ ਸੋਹਣੀ ਏਂ	੪੯
ਬਚਪਨ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦੋਵੇਂ ਖੇਡਦੇ ਨੇ	੫੦
ਉਲਥਨ	੫੪
ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ	੫੭
ਮਿਲਣ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ	੫੮
ਮਿਲਣਾ	੫੯
ਦੋ ਬੱਦਲੀਆਂ	੬੦
ਰੱਤਾ ਰੱਤਾ ਪਿਆਰ.....ਹਰਿਆ ਹਰਿਆ ਘਾਹ	੬੨
ਅਧੂਰੀ ਕਹਾਣੀ	੬੪
ਕਾਂਗ ਆਈ	੬੫
ਨੀਲੇ ਨੀਲੇ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਣ ਸੀ	੬੬
ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ	੬੭
ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਗੀਤ	੬੮
ਦੋ ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਸਾਇਆ	੭੦
ਹਵਾ ਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ	੭੨
ਜਿਉਂ ਹੀ ਤੱਕਿਆ ਨੈਣਾਂ ਨੇ	੭੩
ਤੂੰ ਕਿੱਡੀ ਨੀਵੀਂ ਏਂ	੭੪
ਓਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ	੭੫
ਜਦੋਂ ਅੱਖੀਆਂ ਨੇ ਤੱਕਿਆ	੭੬
ਦੋ ਕਦਮ	੭੭
ਰੂਹ.....ਨੈਣਾਂ.....ਦਾ.....ਗੀਤ	੭੮
ਮੈਂ ਪੌਹ ਮਾਘ ਦੇ ਅਸਮਾਨ ਵਾਕੂਰ ਉਦਾਸ ਸਾਂ	੮੦

ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵੇ	੮੧
ਬੱਲੀਏ ਕੁੜੀਏ	੮੨
ਬੂਟਾ ਸੁਕਦਾ ਜਾਵੇ	੮੪
ਦੂਰ ਚਮਕਦੇ ਚੰਨ ਨੂੰ	੮੬
ਬੰਦਲਾਂ ਨੇ	੮੭
ਵੇ ਕਦੇ ਤੇ ਆ ਮਾਹੀਆ	੮੮
ਓ ਸਵੇਰ ਸ਼ੁਰ !	੯੦
ਅਸਮਾਨ ਨੇ.....	੯੧
ਇਕ ਅਥਰੂ	੯੨
ਹੁਣੇ	੯੪
ਜਵਾਨੀ	੯੫
ਜਾ ਵੇ ਜਾ ਵਣਜਾਰਿਆ ਜਾ	੯੬
ਧੜਕ ਧੜਕ ਮੇਰਾ ਸੀਨਾ ਧੜਕੇ	੯੭
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਖਿਡੌਣਾ	੯੮
ਯਾਦ ਨੂੰ	੧੦੪
ਫੇਰ-ਹਾਂ-ਫੇਰ	੧੦੭
ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਨੀਲੇ ਸਾਗਰੋਂ ਔਂਦੀਆਂ	੧੦੯
ਮੇਰੀ ਪੱਤਣ ਤੇ ਲਾ ਦੇ ਬੇੜੀ	੧੧੦
ਡੁਬਦੇ ਸੁਰਜ ਨੇ	੧੧੧

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !
ਹਵਾ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਏ—
“ਮੈਂ ਓਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਆਈ ਹਾਂ”
ਪੱਤੇ ਤੈਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਨਹੀਂ—
ਪਰ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਨੱਚ ਉਠਦੇ ਨੇ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤੱਕਿਆ ਨਹੀਂ ।

ਜੇ ਤੱਕਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ।

ਜੇ ਯਾਦ ਭੀ ਸੀ ਤਾਂ ਭੁਲ ਗਿਆ ।

ਤੇਰੇ ਨੈਣ ਯਾਦ ਨਹੀਂ—ਤੇਰੇ ਨਕਸ਼ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ।

ਅੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ—ਚੇਤੇ ਨੂੰ ਵਿੱਸਰ ਗਿਆ ।

ਪਰ ਗੀਤ ਤੇਰੇ ਦਾ ਜਾਦੂ—ਮੇਰੇ ਰਗ ਰਗ ਪਸਰ ਗਿਆ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਜਦ ਮਸਾਂ ਅਜੇ ਪਹੁ ਫੁਟਦੀ ਏ
ਨੀਲਾ ਜਿਹਾ ਘੁੰਗਟ ਚੁਕਦੀ ਏ ।
ਰੱਤੇ ਸ਼ਰਮਾਂਦੇ ਮੁਖੜੇ ਨਾਲ,
ਹੁਸਨਾਂ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਏ,
ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਰਣਾਂ ਉਠ ਉਠ ਕੇ,
ਜੋ ਕੰਵਲ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ,
ਸਭ ਪੱਤੀਆਂ ਖਿੜ ਖਿੜ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਕੀ ਉਹ ਤੇਰੀ 'ਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ?
ਕੀ ਉਹ ਤੇਰੇ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ?
ਤੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਵਲ੍ਹੇਟਿਆ—
ਤੇਰਾ ਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ
ਹਾਂ ਫੇਰ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ,
ਜਦ ਕਿਰਣਾਂ ਜਾ ਕੇ ਸੌਂਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਤੇ ਚੰਨ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਅੰਗੜਾਈਆਂ ਲੈ,
ਬੁੱਕਲ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਔਂਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਜੋ ਸਾਗਰ-ਕੰਨ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਸੁਣ ਓਦ੍ਹੇ ਸੀਨਿਓਂ
ਲਹਿਰਾਂ ਚੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਕੀ ਉਹ ਤੇਰੀ 'ਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ?

ਕੀ ਉਹ ਤੇਰੇ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ?

ਤੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਵਲੋਟਿਆ—

ਤੇਰਾ ਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ?

ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ—ਜਦ ਰਾਗ ਜਾਗਦਾ ਏ ।

ਮੈਨੂੰ ਨਿਤ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ—ਨਿਰਾ ਤੇਰੀ ਵਾਜ਼ ਦਾ ਏ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਉਹ ਬੁੱਲ੍ਹ ਹੈ ਨਹੀਂ—ਪਰ ਬੋਲ ਬੋਲੀਂਦੇ ਨੇ ।

ਤੂੰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਗੀਤ ਸੁਣੀਂਦੇ ਨੇ ।

ਪਿਆਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਮੂੰਹ ਭਰੀ ਆਂ
ਪਰ ਨੈਣਾਂ ਦਾ ਵੇਹੜਾ ਸੁੰਢਾ ।

ਸਾਗਰ ਦਾ ਗੀਤ

ਮੈਂ ਸਾਗਰ.....ਤੂੰ ਚੰਦਾ ।
ਤੈਨੂੰ ਤਕ ਤਕ ਕੇ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ।

ਮੈਂ ਤੈਂ ਵਲ ਤੱਕਾਂ,
ਜੀਅ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਤੱਕਾਂ,
ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਿਛ ਵਿਛ,
ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਡਿਗ ਡਿਗ,
ਮੈਂ ਪਲ ਪਲ ਲਹਿਰਾਂ,
ਮੈਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਵੱਟਾਂ,
ਕੋਈ ਲੈ ਲੈ ਪਲਟੇ,
ਤੇ ਉੱਸਲ ਵੱਟੇ,
ਕੋਈ ਪੈਣ ਉਬਾਲੇ,
ਕੋਈ ਔਣ ਛਲਾਵੇ,

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਤੇ ਮੇਰੇ ਕਲੋਜੇ—

ਰੁੰਗ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇ ।

ਫਿਰ ਉੱਛਲ ਉੱਛਲ

ਤੇ ਮਾਂ ਗੋਦੀ ਵਲ,

ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਬਾਹਵਾਂ ਵਾਕਰ,

ਪਲਮ ਪਲਮ ਕੇ,

ਉੱਭਰ ਉੱਭਰ

ਉੱਲਰ ਉੱਲਰ,

ਉੱਮੁਲ ਉੱਮੁਲ,

ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਾ ਬੱਕਾਂ—ਤੱਕਾਂ.....ਤੱਕਾਂ.....ਤੱਕਾਂ

ਮੈਂ ਸਾਗਰ.....ਤੂੰ ਚੰਦਾ ।

ਤੈਨੂੰ ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ।

ਤੂੰ ਅਰਸ਼ੀ, ਮੈਂ ਫਰਸ਼ੀ.....ਤੂੰ ਕਿਥੇ ! ਮੈਂ ਕਿਥੇ !

ਤੂੰ ਓਥੋਂ ਭੀ ਲੁਕ ਜਾਨੈਂ.....ਮੈਂ ਮੁੜ ਓਥੇ ਦਾ ਓਥੇ ।

ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰ ਚੜ੍ਹਾ ਵਾਕੁਰ
ਜੀਵਣ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਉੱਭਰਦਾ ਤੇ ਪਲਮਦਾ ਏ ।
ਜ਼ਾਰ-ਭਾਟਾ ਕਦੋਂ ਆਵੇਗਾ ?
ਇਹ ਸਿਰਫ ਬੱਦਲਾਂ ਕੱਜੇ ਚੰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਏ ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ-ਰੂਹ ਲਈ ਤਾਂਘ

ਅੱਖੀਆਂ ਚਾਈ—ਨੈਣ ਸਧਰਾਈ,
ਖੜੀ ਹੋਈ ਆ ਬਾਂਹ ਖਿਲਾਰ ।

ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦਾ ਟੋਟਾ,
ਦੂਰ ਖਲੋਤਾ ਇਕ ਕੁ ਪੋਟਾ,

ਹੱਥ ਨਾ ਅਪੜੇ, ਬਾਂਹ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ,
ਸੀਨਾ ਧੜਕੇ, ਅੰਗ ਅੰਗ ਫਰਕੇ,

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਅੰਡੀਆਂ ਚੁੱਕੀ ਪੋਟਿਆਂ ਭਾਰ,
ਖੜੀ ਹੋਈ ਆਂ ਬਾਂਹ ਖਿਲਾਰ ।

ਕਿਸੇ ਖਿਚ ਦੀ ਕੋਈ ਮਿਜ਼ਰਾਬ,
ਪਈ ਵਜਾਵੇ ਦਿਲ ਦੀ ਤਾਰ ।

ਤਕਦੇ ਪਏ ਨੇ ਦੂਰ ਖਲੋ,
ਇਕੋ ਰੂਹ ਦੇ ਟੋਟੇ ਦੋ ।

ਓ ਮੇਰੀ ਤਾਂਘ ! ਹੱਥਲਾ ਮਾਰ,
ਵਿੱਥਾਂ ਤੁੜਾਂ ਕਰ ਜਾ ਪਾਰ ।

ਕਦ ਤਕ ਰਹਿਸਨ ਦੂਰ ਖਲੋ,
ਇਕੋ ਰੂਹ ਦੇ ਟੋਟੇ ਦੋ ।

ਇਕੋ ਸੀਨਾ, ਇਕੋ ਰੂਹ,
ਮੈਂ ਭੋਰੀ ! ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਮੀ ਰੂਹ !

ਕਿਰਣਾਂ ਵਾਂਗ ਤੂੰ ਭੁਲੁਦੀ ਆ !
ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਵਾਂਗ ਪਲਮਦੀ ਆ !

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਮੈਂ ਉਤਾਂਹ ਨੂੰ ਆਂ ।
ਕਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਤੱਕ ਅੱਪੜ ਜਾਂ ।

ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਇਕ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰ ।
ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਜ਼ਿੰਨੀ ਬਾਂਹ ਉਲਾਰ ।

ਰਤਾ ਕੁ ਅਗੇ ਹੱਥ ਪਸਾਰ,
ਝੋਪ ਲਵਾਂਗੀ ਬਾਂਹ ਖਿਲਾਰ ।

ਦੋਵੇਂ ਰੂਹਾਂ, ਦੋਵੇਂ ਹਾਣ,
ਦੋਵੇਂ ਹੋਸਨ ਇਕੋ ਜਾਨ ।

ਸਦੀਆਂ ਦੇ.....ਬੱਧੇ ਅਰਮਾਨ,
ਰੱਬ-ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਪਿਸ ਪਿਸ ਜਾਨ ।

“ਉਫ ! ਤੂੰ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਏਂ”

ਲਹਿਰਾਂ ਇਕ ਹਉਕੇ ਵਾਂਗ ਉੱਭਰ ਕੇ ਔਂਦੀਆਂ,
ਪਰ ਤਰਿਹਾਏ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਵਾਕੁਰ ਸਿਰ ਸੁਟ ਦੇਂਦੀਆਂ ।

“ਠਹਿਰੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਨਾ ਵਾਂ”

ਤੇ ਚੰਨ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਖਲਵਾ ਕੇ,

ਅਸਮਾਨ ਤੋਂ ਉਤਰਦਾ ਉਤਰਦਾ

ਸਾਗਰ ਦੀ ਨੀਲੱਤਣ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਗਿਆ ।

“ਚੰਨ ਠੰਢਾ ਠੰਢਾ ਤੇ ਭਿੱਜਾ ਭਿੱਜਾ ਕਿਓਂ ਵੇ ?”
ਉਹ ਹੁਣੇ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਇਆ ਏ ।

ਪ੍ਰਭਾਤ ਦਾ ਜਨਮ

ਉਹ ਇਕ ਨਵਜੋਬਨਾ ਸੁੰਦਰੀ ਸੀ,
ਬਰਨਿਆਂ ਦੇ ਬਲੌਰੀ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ
ਓਸ ਆਪਣਾ ਅੰਗ ਅੰਗ ਧੋਤਾ,
ਰੇਸ਼ਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੂਲੇ ਕੂਲੇ ਘਾਹ ਦੀ
ਓਸ ਸਾਵੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਅੰਗ ਲਗਾਈ,
ਤੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਬਮ ਬਮ ਕਰਦਾ ਤੁੰਮਰ
ਗੰਦੀਆਂ ਮੇਢੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਾਇਆ,
ਪਰ ਜਿਸਦੀ ਓਹਨੂੰ ਉਡੀਕ ਸੀ ਉਹ ਨਾ ਆਇਆ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਗਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰੀ ਦੀਆਂ ਗੁੰਦੀਆਂ ਮੇਢੀਆਂ
ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈਆਂ,
ਤੇ ਝੁੰਮਰ ਪੱਛਮ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੁੱਕਰ ਵਿਚ ਢਹਿ ਪਿਆ ।
ਪਰ ਉਮੀਦ ਦੀ ਸਿੰਦੜੀ ਵੱਚ,
ਅਜੇ ਭੀ ਸ਼ਾਸ ਹੈ ਸਨ ।
ਚੰਨ ਦਾ ਸੁਹਾਗਾ ਟਿੱਕਾ ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਾਇਓ ਸੁ,
ਤਾਰੇ ਚਿੱਟੀਆਂ ਕਲੀਆਂ ਵਾਂਗ
ਆਪਣੇ ਸਿਆਹ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪਰੋਇਓ ਸੁ
ਤੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਉਹਦੀ ਆਮਦ ਲਈ
ਫੱਲਾਂ ਦੀ ਸੋਜ ਵਿਛਾਈਓ ਸੁ,
“ਪਰ.....ਉਹ ਕਿੱਥੇ ?”
ਸਬਰ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਨੂੰ ਉਛਲੋਕਾ ਵੱਜਾ
ਤੇ ਸੁੰਦਰੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਛਮ ਛਮ ਤੂਲ ਦੇ ਹੰਝੂ ਢਹਿ ਪਏ ।
“ਅਹਿ ਵੇਖਾਂ”
ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਧੜਕਿਆ,
ਨਾ ਉਮੀਦੀ ਦਾ ਹਨੇਰਾ
ਉਮੀਦ ਦੀ ਕਿਰਣ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ।
“ਫਲ ਕਿੱਥੇ ਲੁਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਏ ?”

ਓ ਰੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

“ਫਲ ਬੀਜ ਵਿੱਚ”

“ਤੇ ਬੀਜ ?”

“ਬੀਜ ਫਲ ਵਿੱਚ”

“ਮੇਰੇ ਕਾਦਰ !”

ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਹੋਠ ਮੁਸਕਾਏ—ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਲੱਭ ਲਿਆ ਸੀ ।

ਜਦੋਂ ਜੱਗ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਤਾਂ—

ਸੁੰਦਰੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਤ ਪਈ ਖੇਡਦੀ ਸੀ ।

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਏ.....
ਪੂਰਬ ਦੇ ਪੱਲੇ ਵਿਚ—
ਉਠਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਕੁਰ ਸੂਰਜ ਉੱਭਰਦਾ ਏ,
ਕਵਾਰੀ ਦੇ ਹੁਸਨ ਵਾਕੁਰ
ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਲਾਲੀ ਫਿਰਦੀ ਏ,
ਫੇਰ ਜੁਆਨੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਛਾਲਾ ਹੋਰ ਆਉਂਦਾ ਏ
ਤੇ ਸਾਰਾ ਅਸਮਾਨ
ਸੱਜਰ ਵਿਆਹੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਾਕੁਰ ਭਖ ਉਠਦਾ ਏ ।
ਇਉਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਏ.....

ਕੁਦਰਤ ਖੇਡਦੀ ਏ.....
ਸੂਰਜ ਖਿੱਦੇ ਦੇ ਉਡਾਲੇ ਵਾਕੁਰ—
ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਏ,
ਕੁਦਰਤ ਫੇਰ ਧੱਪਾ ਮਾਰਦੀ ਏ,
ਸੂਰਜ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਪਟਕ ਪੈਂਦਾ ਏ,
ਕੁਦਰਤ ਗੇਂਦ ਖੇਡਦੀ ਏ—
ਸੂਰਜ ਕਦੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਡਿੱਗਦਾ ਏ,
ਗੇਂਦ ਜੁ ਹੋਇਆ ।

ਚੰਦਾ-ਮਾਮਾ

ਵੇ ਰਾਹ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆ !
ਵੇ ਜੀਵਨ ਜੋਗਿਆ !
ਵੇ ਛੈਲ ਜਵਾਨਾ !
ਵੇ ਸ਼ਾਹ ਅਸਵਾਰਾ !
ਵੇ ਇਹ ਕੀ ?
ਕੀਕਣ ਪਿਆ ਤੁਰਨਾ ਏਂ ?
ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਤੋਰ ਨਹੀਂ,
ਬਾਹਵਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਲਹੀਂ,

ਜ਼ਾਨੀ ਮਸਤਾਨੀ ਦਾ,
ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚ ਲੋਰ ਨਹੀਂ,
ਐਹੋ ਜਹੀ ਉਮਰਾ ਵਿਚ,
ਐਸ ਚੜ੍ਹਦੇ ਜੋਬਨ ਵਿਚ,
ਐਸ ਉਠਦੀ ਜ਼ਾਨੀ ਵਿਚ,
ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਨੂਰ ਨਹੀਂ !
ਫੁੱਲਾਂ ਜਹੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਤੇ,
ਤੇਰੇ ਧੂੜਾਂ ਉਡਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਵੇ ਰਾਹ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆ ! ਦਸ ਜੀਵੇਂ !
ਕਦੇ ਇਉਂ ਜਵਾਨੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਨੇ ?
ਆਹ ਚੰਨਾ ! ਤੇਰੇ ਸਾਏ ਹੇਠ,
ਤੈਨੂੰ “ਚੰਦਾ—ਮਾਮਾ” ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ,
ਬੇ—ਵਤਨੇ ਜੰਮਦੇ ਨੇ,
ਪੀਲੇ ਜਹੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ
ਦੁੱਧਾਂ ਤੋਂ ਟੁਟੇ ਹੋਏ,
ਰੁਲ ਖੁਲ ਕੇ ਪਲਦੇ ਨੇ,
ਟੁਟੇ ਹੋਏ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿਚ,
ਖੁਸੇ ਹੋਏ ਖੰਭਾਂ ਨਾਲ,

ਓ ਰੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਬੋਟ ਜਿਓਂ,
ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜ਼ਬਾਨ ਨਹੀਂ,
ਵਿਚ ਸਾਬਤ ਜਾਨ ਨਹੀਂ,
ਵਤਨਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਨਹੀਂ,
ਫਿੰਕਾ ਜਿਹਾ ਹੱਸ ਕੇ ਤੇ,
ਖਾਲੀ ਜਿਹਾ ਤੱਕ ਕੇ ਤੇ,
ਸਾਹ ਸਤ ਤੋਂ ਮੁੱਕੀ ਹੋਈ,
ਇਕ ਉਂਗਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੇ,
ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ—
ਜਦ 'ਮਾਮਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ,
ਤੂੰ ਸੱਚਾ ਏਂ ਚੰਨਿਆ !
ਓਸ ਵੇਲੇ—
ਤੇਰੇ ਛੇਕ ਕਲੇਜੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ।

ਚੰਨਾ ! ਜੇ ਐਸ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿੱਚ,
ਐਸ ਚੜ੍ਹਦੇ ਜੋਬਨ ਵਿੱਚ,
ਐਸ ਉਠਦੀ ਜ਼ਾਨੀ ਵਿੱਚ,
ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਨੂਰ ਨਹੀਂ ।
ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਫੁੱਲਾਂ ਜਹੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ,
ਤੇਰੇ ਸੱਚੀਆਂ ਧੂੜਾਂ ਉਡਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਪੀੜਾਂ ਦੇ ਭਰਿਆਂ ਨੂੰ,
ਦਰਦਾਂ ਦੇ ਪੱਛਿਆਂ ਨੂੰ,
ਇਓਂ ਹੀ ਜਵਾਨੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਤੂੰ ਸੱਚਾ ਏਂ, ਚੰਨਾਂ ! ਸੱਚਾ ਏਂ,
ਸੱਚ ਮਾਣ ਜਵਾਨੀ ਢਹਿ ਜਾਂਦੇ ।
ਦਰਦਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ,
ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸਾਂ ਦਾ,
ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੇ ਵਤਨਾਂ ਦਾ;
ਚੰਨ ਭੀ ਫਿੱਕਾਂ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ।

ਬਲਦ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ—

ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੁਪਨੇ ਫਲਦੇ ਨੇ ।

ਪਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ—

ਓਹੀ ਸੁਪਨੇ ਕੁਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ।

ਵੇ ਜਾਂਦਿਆ ਰਾਹੀਆ !
ਸੰਭਲ ਕੇ ਪੈਰ ਧਰੀਂ !
ਇਹ ਮਕਈ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਿੱਟੇ ਨਹੀਂਉਂ,
ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੁਪਨੇ ਨੀ ।
ਇਹ ਛੱਲੀਆਂ ਦੇ ਦਾਣੇ ਨਹੀਂਉਂ,
ਕਿਸਾਨ ਦੀਆਂ ਜਗਰਾਤੇ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਨੀ ।
ਤੱਕੀਂ ! ਕਿਤੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਆ ਜਾਣ ।

ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ ਸੀ.....ਮੈਂ ਤਕਨਾਂ ਵਾਂ--

ਪਿੰਡ ਦੀ ਹਰ ਮੁਟਿਆਰ ਉਹ ਕੁੜੀ ਸੀ
ਜੇਹੜੀ ਖੂਹ ਨੇ ਤੱਕੀ ਸੀ,
ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹਰ ਸਵਾਣੀ ਉਹ ਮਾਂ ਏਂ
ਜੇਹੜੀ ਖੂਹ ਹੁਣ ਤੱਕਦਾ ਏ ।

ਮੈਂ ਤੱਕਿਆ ਸੀ--

ਮੱਖਣਾਂ ਜਹੇ ਪੋਟਿਆਂ ਵਿਚ,
ਕਿਸੇ ਰੇਸ਼ਮ ਵੱਟਿਆ ਸੀ ।
ਕਿਸੇ ਰੇਸ਼ਮ ਵੱਟਿਆ ਸੀ,
ਤੇ ਕੱਚ ਦੇ ਗਜਰੇ ਜਹੀ,
ਕਿਸੇ ਪੀਂਘ ਬਣਾਈ ਸੀ ।

ਓ ਰੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਤੇ ਜਿਉਂ ਅਸਮਾਨ ਦੀ ਵੀਣੀ ਵਿਚ -
ਸਤਰੰਗੇ ਗਜਰੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ,
ਤਿਓਂ ਹਰੇ ਪਿੱਪਲ ਦੀਆਂ ਡਾਲੀਆਂ ਹੱਥ -
ਵੰਗ ਚੜ੍ਹਾਈ ਸੀ,
ਗਜਰੇ ਵਿਚ ਵੀਣੀ ਜਿਓਂ—
ਪੀਂਘਾਂ ਵਿਚ ਗੋਰੀ ਤਿਓਂ,
ਮਿੱਠੀ ਜਹੀ, ਗੋਰੀ ਜਹੀ,
ਗੰਨੇ ਦੀ ਪੋਰੀ ਜਹੀ,
ਮੈਂ ਅੱਖੀਂ ਤੱਕੀ ਸੀ,
ਪਿੱਪਲਾਂ ਤੋਂ ਲੱਥੀ ਸੀ,
ਮੈਂ ਉੱਛਲ ਆਇਆ ਸਾਂ,
ਓਸ ਅੰਗ ਛੁਹਾਇਆ ਸੀ,
ਮਿੱਠੇ ਜਹੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ - ਠੰਢਾ ਜਿਹਾ ਲੱਗਾ ਸਾਂ,
ਫਿਰ ਸੀਨੇ 'ਚੋਂ ਦਿਲ ਕਢ ਕਢ ਕੇ,
ਉਹਦੇ ਘੜੇ 'ਚ ਪਾਇਆ ਸੀ ।
ਮੈਂ ਗਿੜਦਾ ਸਾਂ—ਮੈਂ ਵਗਦਾ ਸਾਂ—ਉਹ ਔਂਦੀ ਸੀ ।

ਉਹ ਔਂਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਗੋਂਦੀ ਸੀ—ਮੈਂ ਵੀਣਾ ਬਣ ਬਣ ਵਜਦਾ ਸਾਂ ।
ਉਹ ਗੋਂਦੀ ਸੀ ਉਹ ਨੱਚਦੀ ਸੀ—ਮੈਂ ਘੁੰਗਰੂ ਬਣ ਬਣ ਉਠਦਾ ਸਾਂ ।

ਮੈਂ ਤਕਨਾ ਵਾਂ—

ਸੀਨੇ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ,
ਤੇ ਓਸ ਬਾਪ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ,
ਜਿਹੜਾ ਮਿਟੀਓਂ ਸੋਨਾ ਕਰਦਾ ਏ ।
ਜਿਹੜਾ ਬਾਪ ਸੁਨਹਿਰੀ ਦਾਣਿਆਂ ਨਾਲ,
ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਨਕ ਨਕ ਭਰਦਾ ਏ ।
ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਨੂੰ ਭਰਦਾ ਏ,
ਪਰ ਆਪਣੀ ਕੁੱਖ ਦੇ ਜਾਇਆਂ ਲਈ,
ਜਿਨ੍ਹੇ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਣ ਨ ਸਰਦਾ ਏ ।
ਹਾਂ ਓਸ ਬਾਪ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ,
ਧਰਤੀ ਦੇ ਬੇਟਿਆਂ ਨੂੰ,
ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜੰਮਿਆਂ ਨੂੰ,
ਭੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਲਿਆਂ ਨੂੰ,
ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਤੇ,
ਉਹ ਅੱਜ ਭੀ ਔਂਦੀ ਏ !
ਦੁੱਧਾਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟਿਆਂ ਦੇ,
ਲੱਸੀਓਂ ਤਰਿਹਾਇਆਂ ਦੇ,
ਮੂੰਹ ਪਾਣੀ ਪਾਂਦੀ ਏ ।

ਓ ਰੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ!

ਫੁੱਲਾਂ ਜਹੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ, ਪੀਲੇ ਜਹੇ ਪੱਤਰ ਨੇ ।
ਮੁਰਝਾਂਦੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਬੁੱਕ ਪਾਣੀ ਦੋਂਦੀ ਏ ।
ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ—ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਔੜ ਏ, ਇਹ,
ਸੀਨੇ ਦੀ ਅੱਗ ਉਤੇ, ਦੋ ਛੱਟੇ ਲਾਂਦੀ ਏ ।
ਬੱਚੀ ਦੀਆਂ ਅੱਥਰਾਂ ਨੂੰ,
ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਵਿਲਕਣ ਨੂੰ,
ਉਹ ਸੱਖਣੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ,
ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਪੋਟਿਆਂ ਨਾਲ
ਜਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਪੱਲਿਆਂ ਨਾਲ,
ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ,
ਪਈ ਬੁਝਾਂਦੀ ਏ ।

ਓਦੋਂ ਭੀ ਤੱਕਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਅਜ ਭੀ ਤਕਨਾ ਵਾਂ,
ਓਦੋਂ ਭੀ ਵਗਦਾ ਸਾਂ, ਤੇ ਅਜ ਭੀ ਵਗਨਾ ਵਾਂ,
ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਗਨਾ ਵਾਂ, ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿੜਨਾ ਵਾਂ,
ਪਰ ਸਮੇਂ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ,
ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਉਛਾਲੇ ਔਂਦੇ ਸਨ,
ਅੱਜ ਹੌਲ ਕਲੇਜੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਜੋ ਤੱਕਿਆ ਸੀ—ਉਹ ਸੁਪਨਾ ਸੀ—

ਬੱਦਲਾਂ ਵਾਂਗ ਉੱਡ ਗਿਐ—ਚੂੜੀ ਵਾਂਗ ਟੁਟ ਗਿਐ ।

ਜੋ ਤਕਨਾ ਵਾਂ ਉਹ ਬਾਕੀ ਹੁਣ—

ਚੂੜੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਜਿਉਂ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਨੋਕ ਜਿਉਂ,

ਸੀਨੇ ਪਈ ਚੁੱਭਦੀ ਏ—

ਹੁਣ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਵਗਦਾ ਪਿਆ, ਮੇਰੀ ਰਤ ਪਈ ਵਗਦਾ ਏ ।

ਮੁੜ.....

**ਸੋਹਣਾ ਸੋਹਣਾ ਸੂਰਜ,
ਸੋਹਣਾ ਸੋਹਣਾ 'ਉਹ'
ਵਿਦਾ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ ।**

**ਸੱਖਣਾ ਸੱਖਣਾ ਅਸਮਾਨ,
ਖਾਲੀ ਖਾਲੀ ਕੁੜੀ,
ਬਾਕੀ ਸਨ ।**

**ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਸੀਨੇ ਉਤੇ ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਤਾਰੇ,
ਕੁੜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਉਤੇ ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਜ਼ਖਮ,
ਚਿਲ੍ਹੇ ਚਿਲ੍ਹੇ ਪਏ ਕਰਦੇ ਸਨ ।**

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

“ਬਿਰਹਾ ਦੇ ਦਾਗ ਕੱਜ ਕੇ ਰੱਖੀ ਦੇ ਨੇ”

ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਸਮਾਨ ਅਤੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਜਹੀ ਕਿਹਾ ।

ਅਸਮਾਨ ਨੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਕੀਆਂ,

ਕੁੜੀ ਨੇ ਸਬਰ ਦੀਆਂ ਕੰਨੀਆਂ,

ਪੁੱਟ ਪੁੱਟ ਵਲੁਟ ਲਈਆਂ ।

ਓਹਦੇ ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਤਾਰੇ,

ਓਹਦੇ ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਜ਼ਖਮ,

ਕੱਜੇ ਗਏ ।

ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ

ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਬਿਜਲੀ ਨੇ,

ਕੁੜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ

ਰੱਤੇ ਰੱਤੇ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਨੇ,

ਚੀਰ ਦਿੱਤਾ ।

ਅਸਮਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ—

ਨਿਕੀਆਂ ਨਿਕੀਆਂ ਕਣੀਆਂ,

ਕੁੜੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚੋਂ—

ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਹੰਝੂ,

ਭੁਲੁ ਪਏ ।

ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਹੱਥੋਂ—
ਬਦਲਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਕੀਆਂ,
ਕੁੜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ—
ਸਬਰ ਦੀਆਂ ਕੰਨੀਆਂ,
ਛੁਟਕ ਗਈਆਂ ।

ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਸੀਨੇ ਉੱਤੇ—
ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਤਾਰੇ,
ਕੁੜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਉੱਤੇ—
ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਜ਼ਖਮ,
ਮੁੜ ਦਿਸਣ ਲਗ ਪਏ ।

“ਸੂਰਜ ਚਲਾ ਗਿਆ ਏ—
ਮੈਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਵਾਂ,
ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ‘ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਤਾਰੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ,’”

ਸਾਡੀ ਵੀਣੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾ !

ਰਾਹੇ ਰਾਹੇ ਜਾਂਦਿਆ ਰਾਹੀਆ ਵੇ !

ਸਾਡੀ ਵੀਣੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾ ।

ਚਿੱਟੀਆਂ ਬਰਫਾਂ ਜਹੀ ਜਵਾਨੀ,

(ਇਹਦੇ) ਅੰਗ ਅੰਗਿਆਰ ਨਾ ਲਾ ।

ਓ ਰੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਰੂਪ ਕੁੜੀ ਦਾ—ਰੱਬ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸਮਾਂ,
(ਜਿਓਂ) ਫੁਲ ਦਾ ਜੋਬਨ—ਚੰਨ ਦੀਆਂ ਰਿਸਮਾਂ,
ਤਕ ਤਕ ਲਾਹ ਲੈ ਚਾਅ ।

(ਪਰ) ਹੁਸਨ ਕੁੜੀ ਦਾ ਸੁੱਚਾ ਹੀਰਾ,
ਮੈਲੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰੀਂ ਨਾ ਵੀਰਾ !
ਹੀਰਾ ਨਾ ਹੋਠ ਛੁਹਾ ।

ਰਾਹੇ ਰਾਹੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਾਹੀਆ ਵੇ !
ਸਾਡੀ ਵੀਣੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾ ।

ਸਚਾ ਪਿਆਰ ਆਪਣਾ ਜੁਆਬ ਮੰਗਦਾ ਨਹੀਂ,
ਉਹ ਗੁੰਬਦ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਕੁਰ—
ਆਪਣੀ ਗੂੰਜ ਆਪੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਏ ।

ਨਦੀ ਸੋਹਣੀ ਏਂ, ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਾ ਬਣਦਾ ਏ,
 ਪਰ ਰਾਹੀਆ ! ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ,
 ਓਹਦਾ ਉਛਾਲਦਾ ਜੋਬਨ— ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ,
 ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ,
 ਨਦੀ ਵਿਚ—ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਾ ਬਣਦਾ ਏ,
 ਪਰ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ—ਉਛਾਲਾ, ਪਾਣੀ ਬਣ ਜਾਏਗਾ ।

ਬਚਪਣ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦੋਵੇਂ ਖੇਡਦੇ ਨੇ—

“ਜਵਾਨੀ ! ਅਜ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਖੀ ਗਿੱਲੀ ਕਿਉਂ ਏ ?”

ਬਚਪਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਸੂਮ ਜਹੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ।

“ਬਚਪਣ ! ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਏ ਉਹ ਦਿਨ ?”

“ਕਿਹੜਾ ?”

“ਉਹ—ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਗੁਆਂਢੀ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ—

ਹੱਟੀ ਚੁਕ ਲਈ ਸੀ”

“ਆਹੋ”

“ਤੇ ਫੇਰ—ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ?”

“ਫੇਰ ? ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਸੀ,

ਮੈਂ ਰੋਇਆ ਸਾਂ, ਤੜਪਿਆ ਸਾਂ—

ਲਿਟ ਲਿਟ ਕੇ—ਵਿੱਲੁ ਵਿੱਲੁ ਕੇ.....”

“ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਭੀ ਹੱਟੀ ਚੁਕ ਲਈ ਏ”

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਬਚਪਣ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ—ਹੋਰ—ਹੋਰ

ਏਨਾ ਨੇੜੇ ਕਿ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਕੋਲ.....

ਬਚਪਣ ਨੇ ਓਹਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਚੁੱਕੀਆਂ,

ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਤੱਤਾ ਤੱਤਾ ਸਾਹ

ਬਚਪਣ ਦੇ ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਲੰਘਿਆ ।

“ਮੇਰੀ ਜੀਜੀ ! ਮੈਂ ਤੇ ਕਦੇ ਭੀ ਤੇਰਾ ਖਿਡੌਣਾ ਨਹੀਂ ਤੱਕਿਆ”

ਬਚਪਣ ਨੇ ਤਾਂਘ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ।

“ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਤੱਕਿਆ ?

ਤਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਹੇਠ,

ਵਗਦੀ ਨਦੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛ ਜਿਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਉਤੇ,

ਹਰਿਆਂ ਦੁਖਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਥੱਲੇ ਮੈਂ ਖੇਡਦੀ ਸਾਂ,

ਤੇ ਚੰਨਿਆ ! ਤੇਰੇ ਵਾਕਰ ਮੈਂ ਭੀ ਘਰ ਘਰ ਪਾਇਆ ਸੀ,

ਤੇ ਨਾਲੇ ਐਸ ਚੰਨ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛ

ਜਿਹੜਾ ਖੇਹਨੂੰ ਬਣ ਕੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚ ਨੱਚਦਾ ਸੀ—

ਮੈਂ ਥਾਲ ਪਾਂਦੀ ਸਾਂ, ਜੀਵਣ ਦੇ ਥਾਲ”

“ਜੀਜੀ ! ਤੇਰੇ ਖਿਡੌਣੇ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਸੀ ?”

ਬਚਪਣ ਨੂੰ ਅਜੇ ਭੀ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ ।

“ਮੇਰੇ ਖਿਡੌਣੇ ਦਾ ਨਾਂ ? ਮੇਰੇ ਖਿਡੌਣੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਪਿਆਰ”

ਜਵਾਨੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਲੇਜੇ ਨੂੰ ਨੱਪਿਆ—

ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਟੁੱਟੇ ਖਿਡੌਣੇ ਦੀ ਨੋਕ ਚੁੱਭੀ ਹੋਵੇ,

“ਕਿੰਨੇ ਤੋਂ ਲਿਆ ਸਾਈ ਜੀਜੀ?”

ਬਚਪਣ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ—

ਆਪਣਾ ਮਹਿੰਗਾ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗਾ ਖਿਡੌਣਾ ਪਿਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ

“ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਿਲ ਤੋਂ”

ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਤੱਤੇ ਤੱਤੇ ਹੰਝੂ—

ਬਚਪਣ ਦੀਆਂ ਗੋਭਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਤੇ ਡਿੱਗ ਪਏ,

“ਝੱਲੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ—ਮੇਰਾ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਵਾਲਾ ਟੁਰ ਗਿਆ ਸੀ

ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਲ ਕੁ ਰੋਇਆ ਸਾਂ—

ਫੇਰ ਝੱਟ ਨਵੀਂ ਹੱਟੀ ਤੋਂ ਹੋਰ ਖਿਡੌਣੇ ਲੈ ਆਇਆ ਸਾਂ—

ਤੂੰ ਭੀ ਕੱਲ੍ਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੱਟੀਓਂ ਲੈ ਆਵੀਂ।”

ਬਚਪਣ, ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਪਾਗਲਪਣ ਉਤੇ ਹੱਸਿਆ।

“ਝੱਲਿਆ ! ਤੂੰ ਤੇ ਨਿਰਾ ਝੱਲਾ ਏਂ—ਸੁਣ.....

ਬਚਪਣ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦੋਵੇਂ ਖੇਡਦੇ ਨੇ—

ਪਰ ਬਚਪਣ ਨਿੱਤ ਖਰੀਦਦਾ ਏ—

ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਖਿਡੌਣੇ—ਨਵੀਂ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਥਾਂ ਤੋਂ—

ਤੇ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਕਵਾਨੀ ਇਕੋ ਵਾਰ ਖਰੀਦਦੀ ਏ—ਇਕੋ ਥਾਂ ਤੋਂ

ਤੇ ਨਿੱਤ ਯਾਦ ਰਖਦੀ ਏ ।”

“ਜਵਾਨੀ ਇਕੋ ਵਾਰ ਖਰੀਦਦੀ ਏ ? ਤੇ ਜੇ ਉਹ ਟੁੱਟ ਜਾਏ ਤੇ ?”

“ਉਹ ਜੇ ਟੁੱਟ ਜਾਏ ਤੇ ?—ਉਹ ਜੇ ਟੁੱਟ ਜਾਏ ਤੇ—

ਫੇਰ ਓਸੇ ਦੇ ਟੁੱਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਜੀਅ ਪਰਚਾਂਦੀ ਏ”

“ਤੇ ਉਹ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਕਿਉਂ ਖਰੀਦਦੀ ਏ ?

“ਕਿਉਂਕਿ—ਓਹਦੇ ਜੀਵਣ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪੂੰਜੀ—

ਇਕੋ ਵਾਰ ਖਰੀਦਣ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਏ”

ਬਚਪਨ ਨੂੰ ਸਮਝ ਤੇ ਕੁਝ ਨਾ ਆਈ ਪਰ ਉਹ ਡਰ ਗਿਆ

ਤੇ ਓਹਨੇ ਆਪਣੇ ਖੀਸੇ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਪੈਸਿਆਂ ਨੂੰ,

ਤੇ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਖਰੀਦੇ ਨਵੇਂ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਨੂੰ,

ਘੁਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ ।

ਉਲਥਨ—

ਜਦ ਅੱਖਾਂ ਜਾਗਣ—

ਤੇ ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਾਂ—

ਤੇਰੇ ਰਾਹੀਂ ਭੁਲੁ ਭੁਲੁ—

ਤੇਰੇ ਪੈਰੀਂ ਵਿਛ ਵਿਛ—

ਤੇਰੇ ਕਦਮੀਂ ਡਿਗ ਡਿਗ—

ਤੈਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿਖਾਵਣ,

ਤੈਨੂੰ ਪਈਆਂ ਬੁਲਾਵਣ,

ਤੇ ਡੁੱਬਦੀਆਂ ਡੁੱਬਦੀਆਂ ਭੀ,
ਸੀਨੇ ਦੀ ਲਾਲੀ—
ਜੀਅ ਖੋਲ੍ਹ ਲੁਟਾਵਣ,
ਤੈਨੂੰ ਸਦਦੀਆਂ ਜਾਵਣ,

ਪਰ ਸੱਜਣਾਂ !

ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਆਖੇ.....
ਕਿਰਣਾਂ ਦੇ ਕਹੇ.....
ਸੂਰਜ ਦੇ ਸੱਦੇ...
ਕਦੇ ਹੋਇਆ ਏ ਤੇਰਾ ਆਵਣ ?
ਪਰ ਜਦ ਮੀਟੀਆਂ ਪਲਕਾਂ—
ਜਦ ਅੱਖਾਂ ਸੁੱਤੀਆਂ,
ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਭੀ—
ਰੋ ਰੋ ਡੁਬੀਆਂ,
ਚਹੁੰਪਾਸੀ ਪਸਰੇ—
ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ ਪੈੜਾ,
ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ ਪੈੜਾ—
ਨਾ ਰਾਹ ਨਾ ਖਹਿੜਾ,

ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਆਉਨੈਂ ?

ਕੀਕਣ ਆਉਨੈਂ ?

ਕਿਸ ਰਾਹੀਂ ਆਉਨੈਂ ?

ਇਹ ਕਾਲੇ ਕੋਹ—ਤੇ ਸ਼ਾਹ ਹਨੇਰੇ,

ਤੇ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ—ਪਲਕਾਂ ਦੇ ਪਰਦੇ

ਭੀ ਲੰਘ ਲੰਘ ਆਉਨੈਂ ।

ਇਹ ਉਲਝਨ—

ਉਲਝੇ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦੇ,

ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦੇ—

ਉਲਝਨ ਦੇ ਧਾਗੇ ।

ਮੈਂ ਜਾਗਾਂ—

ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਸੌਂਦੀ,

ਮੈਂ ਸੌਂਦੀ—

ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਜਾਗੇ ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪ੍ਰੋ. ਡਾ. ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰੋ. ਡਾ. ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ

ਸੂਰਜ-ਮੁਖੀ—

ਪ੍ਰੋ. ਡਾ. ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ

“ਤੂੰ ਸਦਾ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਖਲੋਤਾ ਰਹੁ”

ਹੁਸਨਾਂ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਵਰਗੇ ਫੁੱਲ-ਮੂੰਹ ਨੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ।

ਪਰ ਸੂਰਜ ਪੈਰੋ ਪੈਰ ਪੱਛਮ ਵਲ ਤਿਲਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

“ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦੇ”

ਤੇ ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪੈਰ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਤੁਰ ਪਈਆਂ ।

ਪ੍ਰੋ. ਡਾ. ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰੋ. ਡਾ. ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ

ਮਿਲਣ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ—

ਅਸਾਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਅਸੀਂ ਮਿਲਾਂਗੇ,

ਜੀਕਣ—ਔਹ ਦੂਰ.....

ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰ.....

ਤੇ ਪਾਰਲੇ ਖੇਤਾਂ ਤੋਂ ਬਸ ਰਤਾ ਕੁ ਪਰੇ,

ਜ਼ਿਮੀ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਮਿਲਦੇ ਨੇ—

ਅਸੀਂ.....

ਮੈਂ ਅਤੇ ਉਹ.....

ਜ਼ਿਮੀਂ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ.....

ਪਰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ—

ਸ਼ਾਇਦ ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਧੌਖੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ—

ਜੋ ਦਿਸਦੀ ਓ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏ—

ਦੂਰੋਂ ਨੇੜੇ.....ਤੇ.....ਨੇੜਿਓਂ ਦੂਰ ।

ਮਿਲਣਾ—

**ਫੁੱਲ ਕੋਨਿਆਂ ਉਤੇ ਅਟਕੀ ਤੁੱਲ ਵਾਕੁਰ ਨਾਜ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਏ,
ਜਦੋਂ ਭੀ ਕੋਈ ਫੁੱਲ ਵਾਕੁਰ ਰਤਾ ਕੁ ਹੱਸਣ ਲੱਗੇ,
ਉਹ ਤੁੱਲ ਦੀਆਂ ਬੁੰਦਾਂ ਵਾਕੁਰ ਝਟ ਢਹਿ ਪੈਂਦਾ ਏ ।**

ਪਰ ਬਿਰਹਾ—

**ਫੁੱਲ ਨਾਲ ਲਗੇ ਕੰਢੇ ਵਾਕੁਰ,
ਸੈ ਹਨੇਰੀਆਂ ਝੱਲ ਕੇ ਝੁਕਦਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ।**

— ਅਲਸਾਇਆ

ਕੀ ਸੀ ਤੇ ਕੌਣ ਕੀ ਸੀ ਕੌਣ ਕੀ ਸੀ ਕੌਣ
ਕੌਣ ਕੀ ਸੀ ਕੌਣ ਕੀ ਸੀ ਕੌਣ ਕੀ ਸੀ
ਕੌਣ ਕੀ ਸੀ ਕੌਣ ਕੀ ਸੀ ਕੌਣ ਕੀ ਸੀ

— ਅਲਸਾਇਆ

ਦੋ ਬੱਦਲੀਆਂ—

ਅਸਮਾਨ ਨੀਂਦਰ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਵਾਂਗ,
ਅਲਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।
ਉਡਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਾਕਰ—
ਨਸਦੀਆਂ ਨਸਦੀਆਂ,
ਪਰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਵਾਕਰ—
ਚੁਪ ਚੁਪੀਤੇ,
ਦੋ ਬੱਦਲੀਆਂ ਆਈਆਂ—

ਓ ਰੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਦੋ ਬੱਦਲੀਆਂ--

ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਕੰਬਦੇ ਹੋਠਾਂ ਵਾਕੁਰ ਠੰਢੀਆਂ ਤੇ ਨੀਲੀਆਂ,

ਪਰ ਦੋ ਭਰੀਆਂ ਪੀਤੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਵਾਕੁਰ--

ਸਿੰਨੀਆਂ ਸਿੰਨੀਆਂ ਤੇ ਵਰਤਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ।

ਦਿਲ ਦੇ ਉਠਦੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਵਾਂਗ--

ਉਮਢ ਉਮਢ ਕੇ ਆਈਆਂ,

ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਹਵਾ ਦਾ ਧੱਫਾ ਖਾ ਕੇ,

ਕਿਸੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਭਰੀ ਰੂਹ ਦੀਆਂ

ਅਣ-ਪੂਰੀਆਂ ਰੀਬਾਂ ਵਾਕੁਰ--

ਅਣ-ਵੱਸੀਆਂ ਹੀ ਖਿਲਰ ਗਈਆਂ ।

ਰੱਤਾ ਰੱਤਾ ਪਿਆਰ.....ਹਰਿਆ ਹਰਿਆ ਘਾਹ

ਉਹਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ—

ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਬੋਲ,

ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ—

ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਣੀਆਂ,

ਡਿੱਗੀਆਂ ਸਨ ।

ਕੁੜੀ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ—

ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਬੋਲ,

ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ—

ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਣੀਆਂ

ਸਮਾਈਆਂ ਸਨ ।

ਓ ਰੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਕੁੜੀ ਵਿਚੋਂ—

ਰੱਤਾ ਰੱਤਾ ਪਿਆਰ,

ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ—

ਹਰਿਆ ਹਰਿਆ ਘਾਹ,

ਪੁੰਗਰਿਆ ਸੀ ।

ਪੁੰਗਰਿਆ ਸੀ, ਪਲੁਰਿਆ ਸੀ ।

ਤੇ ਫੇਰ ?

ਰੱਤਾ ਰੱਤਾ ਪਿਆਰ,

ਹਰਿਆ ਹਰਿਆ ਘਾਹ,

ਹੋਣੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ ।

ਅਧੂਰੀ ਕਹਾਣੀ

ਗੀਤਾਂ ਲਈ ਰਸੀਆ,
ਰਸੀਏ ਲਈ ਗੀਤ,
ਕੁਦਰਤ-ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਦੋ ਪਾੜ ਸਨ ।
ਜੀਵਣ-ਪੰਧ.....
ਡੰਡੀਆਂ ਪਾਟ ਗਈਆਂ.....ਕਦਮ ਨਿੱਖੜ ਗਏ ।
ਕੁਦਰਤ-ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾੜ...
ਦੋ ਡੰਡੀਆਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰਾਹੇ ਲੈ ਗਈਆਂ ।
ਅਧੂਰੀ ਕਹਾਣੀ.....ਦੋਵੇਂ ਅਧੂਰੇ.....
ਗੀਤ ਕੰਨਾਂ ਬਿਨ ।
ਕੰਨ ਗੀਤ ਬਿਨ ।

ਕਾਂਗ ਆਈ ਤੇ ਮੂੰਹ ਮੂੰਹ ਭਰਿਆ,
ਜਜ਼ਬਾ ਉਛਲ ਉਛਲਿਆ ।
ਅੱਖ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਡੁੱਲੀਆ,
ਦਿਲ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਡੁੱਲਿਆ ।

ਨੀਲੇ ਨੀਲੇ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਣ ਸੀ—
ਕਿ ਉਹ ਸਾਵਣ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ—
ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਡੁੱਲ੍ਹ ਸਕਦਾ ਸੀ,
ਪਰ ਓਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜ਼ਿਮੀ ਉਤੇ ਝੁਕ ਗਈਆਂ,
ਜਦੋਂ ਓਹਨੇ ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਦੀਆਂ
ਨੀਲੀਆਂ ਨੀਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤੱਕਿਆ—
ਕਿ ਉਹ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਡੁੱਲ੍ਹ ਸਕਦੀਆਂ ਨੇ ।

ਦੇ ਚੀਜ਼ਾਂ...

ਇਹ ਭਰ ਵਗਦੀ ਨਦੀ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ—

ਇਕੋ ਚਾਲੇ ਵਹਿੰਦੇ ਪਏ ਨੇ

ਕੀ ਤੂੰ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਨੇ ?

ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਾਂ ਸ਼ਾਂ

ਤੇ

ਪਿਆਰ ਵਿਚੋਂ ਗੀਤ ।

ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਗੀਤ...

ਅਸਾਂ ਸੁਣੀ ਏਂ ਇਕ ਅਵਾਈ—
ਰੁੱਤ ਪੀਆ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਈ।

ਸਾਡਾ ਅੰਗ ਅੰਗ ਅੱਜ ਫਰਕੇ—
ਸਾਡੀ ਤਾਰ ਤਾਰ ਅੱਜ ਥਟਕੇ,
ਸਾਡੀ ਕੰਬਦੀ ਪਈ ਕਲਾਈ,
ਰੁੱਤ ਪੀਆ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਈ।

ਓ ਰੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਸਾਡੇ ਸੀਨੇ ਔਣ ਉਬਾਲੇ—
ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪੈਣ ਉਛਾਲੇ,
ਅਜ ਹਿੱਕ ਸਾਡੀ ਹੁਲਸਾਈ,
ਰੁੱਤ ਪੀਆ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਈ।

ਅਜ ਅੰਗ ਸਾਡੇ ਅਲਸਾਏ—
ਅਜ ਨੈਣ ਸਾਡੇ ਨਸ਼ਿਆਏ,
ਸਾਡੇ ਹੋਠਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਸਵਾਈ,
ਰੁੱਤ ਪੀਆ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਈ।

ਰਹਿ ਰਹਿ ਕੇ ਆਉਣ ਹੁਲਾਰੇ,
ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਣ ਹੁਲਾਰੇ,
ਸ਼ੋਖੀ ਨੇ ਪੀਂਘ ਚੜ੍ਹਾਈ,
ਰੁੱਤ ਪੀਆ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਈ।

ਅਸੀ ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਈਆਂ—
ਅਸੀ ਅਰਬੀ ਚੰਨ ਪ੍ਰਨਾਈਆਂ,
ਸਾਡੀ ਸੁਹਾਗ-ਰਾਤ ਅਜ ਆਈ,
ਰੁੱਤ ਪੀਆ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਈ।

ਦੋ ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਸਾਇਆ—

ਉਡਦਾ ਉਡਦਾ ਆਇਆ,
ਦੋ ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਸਾਇਆ ।

ਲੰਘਦਾ ਲੰਘਦਾ, ਨੈਣਾਂ ਤੇ
ਪਰਛਾਵਾਂ ਬਣ ਕੇ ਛਾਇਆ ।
ਨੈਣੀ ਛਾਇਆ, ਪਲਕੋਂ ਪਾਰ,
ਤੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ,
ਦੋ ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਸਾਇਆ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਦੋ ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਸਾਇਆ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਪੁਨਾਇਆ ।
ਨੀਂਦਰ ਖੋਹੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਭੀ,
ਸੁਪਨਾ ਬਣ ਕੇ ਆਇਆ,
ਦੋ ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਸਾਇਆ ।

ਉੱਡਦਾ ਉੱਡਦਾ ਆਇਆ,
ਲੰਘਦਾ ਲੰਘਦਾ ਆਇਆ ।
ਧਰਤ ਵਲੋਟੀ, ਅਥਰ ਕੱਜਿਆ,
ਸਾਰੇ ਜਗ ਤੇ ਛਾਇਆ,
ਦੋ ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਸਾਇਆ,

ਦੋ ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਸਾਇਆ,
ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਛਾਇਆ,
ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਛਾਇਆ ।
ਦੋ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ।

ਉੱਡਦਾ ਉੱਡਦਾ ਆਇਆ,
ਦੋ ਅੱਖੀਆਂ ਦਾ ਸਾਇਆ ।

ਹਵਾ—

ਦਿਲ ਦੇ ਉਛਾਲੇ ਵਾਕੂਰ ਉਮਢ ਕੇ ਆਈ
ਟਾਹਣੀਆਂ—

ਪਿਆਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਕਣੀ ਵਾਂਗ ਥੱਰਰਾ ਉੱਠੀਆਂ ।

ਜਿਉਂ ਹੀ ਤੱਕਿਆ ਨੈਣਾਂ ਨੇ—

ਹਿੱਲੇ.....ੜਬਕੇ.....ਕੰਬੇ
ਸੰਭਲੇ ਗਏ ਨਾ ਪੈਰ ਨੈਣਾਂ ਦੇ,
ਤਿਲਕ ਪਏ ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਛੱਪਰ,
ਡਿੱਗ ਪਏ ਪਲਕਾਂ ਦੇ ਪਰਦੇ,
ਜੋ ਫੇਰ ਨਾ ਉੱਠੇ ਉੱਪਰ ।

“ਤੂੰ ਕਿੱਡੀ ਨੀਵੀਂ ਏਂ !”

ਕਿਸੇ ਨੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਤਾਹਨਾ ਦਿਤਾ ।

“ਝੱਲਿਆ ! ਫਲ ਵਾਲੀ ਟਾਹਣੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ,
ਸਦਾ ਨੀਵੇਂ ਹੀ ਝੁਕਦੀਆਂ ਨੇ”

“ਓਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਿਉਂ ਨੇ ?”

“ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹੁਸਨ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਝੁਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ।”

ਜਦੋਂ ਅੱਖੀਆਂ ਨੇ ਤਕਿਆ—ਤਾਂ ਦਿਲ ਅਣਜਾਣ ਸੀ,
ਜਦੋਂ ਦਿਲ ਨੇ ਜਾਣਿਆ—ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਖੀਆਂ ਤੋਂ ਓੜਲ ਸੀ।
ਦਿਨ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਅੱਖੀਆਂ ਤਕਦੀਆਂ ਨੇ,
ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਦਿਲ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਏ,
ਕਾਸ਼ ! ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਕੱਠੇ ਚੜ੍ਹਦੇ।

ਦੇ ਕਦਮ

ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ.....ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ ।
ਮਲਕ ਮਲਕੜੇ.....ਪੌਲੇ ਪੌਲੇ ।
ਚੁਪ ਚੁਪੀਤੀ.....ਭੌਲੇ ਭੌਲੇ ।
ਸੁਬਕ ਜਹੇ.....ਜਿਓਂ ਦੇ ਮਮੋਲੇ ।
ਤਿੱਖੇ ਚੁੱਖੇ.....ਛੋਹਲੇ ਛੋਹਲੇ
ਉਡਦੇ ਫਿਰਦੇ.....ਉੱਡਨ ਖੜੋਲੇ ।
ਆ ਲੱਥੇ.....ਮੇਰੇ ਕੋਲੇ ਕੋਲੇ ।
ਦੇ ਕਦਮ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਏ ।
ਮੇਰੇ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਰਲਾਏ ।

ਰੂਹ-ਨੈਣਾਂ-ਦਾ-ਗੀਤ-

ਸਾਡੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬੇਦਾਗ,
ਫੋਹ ਸੱਜਣ ਦੀ, ਅੰਗ ਅੰਗ ਸਾਡੇ,
ਰਚ ਗਈ ਸੁਆਦ ਸੁਆਦ ।
ਕਦੋਂ ਮਿਲੇ ਸਾਂ ? ਕਦ ਤਕ ਰਹਾਂਗੇ ?
ਨ ਇਹਦਾ ਅੰਤ ਨ ਆਦ ।
ਰੰਗ ਕੀ ਸੀ ? ਰੂਪ ਕੀ ਸੀ ?
ਦਿਹੁੰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਦੀ ਲਾਲੀ ਵਾਂਗ ?
ਜਾਂ ਰਾਤ ਹਨੇਰੀ ਕਾਲੀ ਵਾਂਗ ?
ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਯਾਦ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਏਨਾ ਕੁ ਪਰ ਯਾਦ ਏ ਸਾਨੂੰ,
ਤਕੇ ਸਨ ਦੋ ਨੈਣ ਨਬੀਲੇ ।
ਤੱਕੇ ਸਨ ਤੇ ਪੀਤੇ ਸਨ,
ਜਿੰਨਾ ਪੀ ਸਕਦੇ ਸਾਂ ਪੀ ਲਏ ।
ਨੈਣ ਸਰੂਰੀ ਬੁਲ੍ਹੁ ਨਬਿਆਏ,
ਦੋ ਮਸਤੀ ਦੇ ਬੰਦਲ ਆਏ ।
ਅਸਾਂ ਮਾਣੇ ਰੱਜ ਕੇ ਮਾਣੇ ਨੀ,
ਸਾਡੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬੇਦਾਗ ।
ਛੋਹ ਸਜਣ ਦੀ ਅੰਗ ਅੰਗ ਸਾਡੇ,
ਰਚ ਗਈ ਸੁਆਦ ਸੁਆਦ ।

ਮੈਂ ਪੋਹ ਮਾਘ ਦੇ ਅਸਮਾਨ ਵਾਕਰ ਉਦਾਸ ਸਾਂ,
ਉਹ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ—
ਬਹਾਰ ਦੇ ਨਿੱਘੇ ਝੋਕੇ ਵਾਕਰ ਆਇਆ।
ਕੱਕਰਾਂ ਜੰਮੀ ਧਰਤੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪਾਸਾ ਪਰਤਿਆ—
ਤਾਂ ਓਹਨੇ ਵੇਖਿਆ—
ਉਹ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਢੱਕੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਦੋ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵੇ !
ਜਿਦੇ ਨੈਣ ਲਗਣ ਦੇ ਦੀਵੇ ।

ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਮੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਰੋਸਣ,
ਜਦੋਂ ਜਗੇ ਦੇ ਦੀਵੇ ।

ਦੋ ਦੀਵਿਆਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ,
ਹਰ ਜ਼ਰੋਰਾ ਚਾਨਣ ਥੀਵੇ।

ਦੋ ਨੈਣ ਜਗਣ ਦੇ ਦੀਵੇ ।
ਦੋ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵੇ ।

ਬੱਲੀਏ ਕੁੜੀਏ !

**ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁਸਨ,
ਗਲ ਗਲ ਭਰਿਆ ਏ ।
ਪਿਆਰ, ਰੂਪ ਉੱਤੇ
ਵਲ ਵਲ ਔਂਦਾ ਏ ।
ਪਰ ਤੇਰੇ ਨੈਣ--
ਹਿੰਸਦੇ ਕਿਓਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ?**

ਓ ਰੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਦਰਦੀਆ ਰਾਹੀਆ !

ਅੰਬਰ--

ਭਰ ਭਰ ਕੇ ਡੁਲੁਦਾ ਏ ।

ਜ਼ਿਮੀ--

ਰਜ ਰਜ ਕੇ ਪੀਂਦੀ ਏ ।

ਪਰ ਪਪੀਹੇ ਦੇ ਹੋਠ

ਸੁਕਦੇ ਕਿਓਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ?

ਬੂਟਾ ਸੁਕਦਾ ਜਾਵੇ

ਸੱਦੋ ਨੀ ਸਈਓ ! ਸੱਦੋ ਨੀ ਮਾਲੀ !
ਮੇਰਾ ਬੂਟਾ ਸੁਕਦਾ ਜਾਵੇ ।

ਛੁੱਲਾਂ ਨੇ ਉ ਧੀ ਪਾ ਲਈ ਹਾਏ !
ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਕੌਣ ਬੁਲਾਵੇ ।
ਕਲੀਆਂ ਝੋਲੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਪਈਆਂ,
ਟਾਹਣੀ ਦਾ ਲਕ ਲਚਕਾਵੇ ।
ਪੱਤੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ,
ਤੇ ਡਾਲ ਭੀ ਝੁਕਦਾ ਜਾਵੇ ।
ਸੱਦੋ ਨੀ ਸਈਓ ! ਸੱਦੋ ਨੀ ਮਾਲੀ,
ਮੇਰਾ ਬੂਟਾ ਸੁਕਦਾ ਜਾਵੇ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਕਿਹੜਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਬੰਦਲੀ ਬਣ ਕੇ,
ਮੇਰੇ ਬੂਟੇ ਤੇ ਛਹਿਬਰ ਲਾਵੇ ।
ਕਿਹੜਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਚਾੜ੍ਹਕ ਦੇ ਮੂੰਹ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਆਣ ਚੁਆਵੇ ।
ਹਾਏ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਸਈਓ !
ਹਥੋਂ ਤਿਲਕਦਾ ਜਾਵੇ ।
ਸੱਦੋ ਨੀ ਸਈਓ ! ਸੱਦੋ ਨੀ ਮਾਲੀ !
ਮੇਰਾ ਬੂਟਾ ਸੁਕਦਾ ਜਾਵੇ ।

ਕਿਹੜਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਛਾਉਂ ਬਣ ਕੇ,
ਮੇਰੇ ਬੂਟੇ ਉਤੇ ਛਾਵੇ ।
ਕਹਿਰੀ ਧੁਪਾਂ ਤੋਂ ਆਣ ਬਚਾਵੇ,
ਮੇਰਾ ਬੂਟਾ ਨਾ ਕੁਮਲਾਵੇ ।
ਬਹੁੜ ਵੇ ਮਾਲੀ ! ਔੜ ਲਗੀ ਉ,
ਜੀਵਨ ਮੁਕਦਾ ਜਾਵੇ ।
ਸੱਦੋ ਨੀ ਸਈਓ ! ਸੱਦੋ ਨੀ ਮਾਲੀ !
ਮੇਰਾ ਬੂਟਾ ਸੁਕਦਾ ਜਾਵੇ ।

“ਦੂਰ ਚਮਕਦੇ ਚੰਨ ਨੂੰ ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ—
ਅਸੀਂ ਡੂੰਘੇ ਸਾਹ ਭਰਨੀਆਂ ਵਾਂ,
ਬੱਲੇ ਲੋਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ—
ਸਾਡੇ ਜੋਬਨ ਵਿਚ ਉਫਾਲਾ ਆਇਆ ਏ”
ਲਹਿਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਸਾਹ ਭਰਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ।

ਬੱਦਲਾਂ ਨੇ—

ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਚਿਣਗ ਵਾਕੁਰ—

ਆਪਣੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਲੁਕਾ ਲਿਆ ।

ਪਰ ਉਹ ਤੱਤੀ—

ਬਿਰਹਾ ਦੇ ਸੇਕ ਵਾਕੁਰ—

ਸੈ ਬੁਕਲਾਂ ਪਾੜ ਕੇ ਭੀ ਨਿਕਲ ਆਈ ।

ਵੇ ਕਦੇ ਤੇ ਆ ਮਾਹੀਆ !

ਆਂਗਣ ਕੁੜੀ ਦੇ ਰਾਂਗਲਾ ਚਰਖਾ,

ਚਰਖੇ ਦੀ ਘੁੰਕਾਰ !

ਹੱਥ ਗੋਰੀ ਦੇ ਰੱਤਾ ਚੂੜਾ,

ਚੂੜੇ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ।

ਵੇ ਕਦੇ ਤੇ ਆ ਮਾਹੀਆ !

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਛਣ ਛਣ ਕਰਦੇ ਚਰਖੇ ਦੇ ਘੁੰਗਰੂ,
ਛਣ ਛਣ ਚੂੜੇ ਦੇ ਬੰਦ ।
ਵਲ ਵਲ ਕਢਦੀ ਬਾਂਹ ਗੋਰੀ ਦੀ,
ਗਜ ਗਜ ਲੰਬੀ ਤੰਦ ।
ਵੇ ਕਦੇ ਤੇ ਆ ਮਾਹੀਆ !

ਲਾਹ ਲਾਹ ਮੁੱਢੇ ਚੀਰਾ ਰੰਗਾਂਦੀ ਏ,
ਚੀਰੇ ਵਾਲਿਆ ਆ !
ਕੱਤ ਕੱਤ ਸੁਪਨੇ, ਉਣ ਉਣ ਆਸਾਂ,
ਤਾਂਘ ਲਈ ਸੁ ਲਾ ।
ਵੇ ਕਦੇ ਤੇ ਆ ਮਾਹੀਆ !

ਓ ਸਵੇਰ ਸਾਰ !

ਤੇਰੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਤੇ—

ਅਜੇ ਭੀ ਹੰਝੂ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ—

ਕੀ ਤੂੰ ਭੀ ਕਿਸੇ ਬਿਰਹਨ ਵਾਕੁਰ—

ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਰੋਂਦੀ ਰਹੀ ਏਂ ?

ਅਸਮਾਨ ਨੇ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਗਰ ਦੇ ਸੀਨੇ ਨਾਲੋਂ
ਤੋੜ ਕੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ।

ਪਰ ਸਾਗਰ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਘੁਲਦੇ ਬੱਦਲ
ਅੱਥਰੂ ਅੱਥਰੂ ਹੋ ਕੇ,
ਅਸਮਾਨ ਦੀਆਂ ਮੀਟੀਆਂ ਮੁੱਠਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭੀ
ਨਿਕਲ ਆਏ ।

ਇਕ ਅੱਥਰੂ—

ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਛਲਕਦਾ ਇਕ ਅੱਥਰੂ,
ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਪਲਮਦਾ ਇਕ ਹੰਝੂ ।
ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਛਲਕਦਾ ਇਕ ਅੱਥਰੂ,
ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਪਲਮਦਾ ਇਕ ਹੰਝੂ ।

ਜਿੱਥੇ ਸੌ ਸੌ ਛੱਲਾਂ ਔਂਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਜਿੱਥੇ ਭਰ ਭਰ ਲਹਿਰਾਂ ਗੌਂਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਜਿੱਥੇ ਲੱਖ ਲੱਖ ਸਿੱਪੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਜਿੱਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦਾਂ ਵਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਜਿਥੇ ਬੂਟੇ ਰੂਪ ਵਟਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਤੇ ਮੋਤੀ ਗੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ।
ਜਿਥੇ ਸਿੰਘੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ ।
ਜਿਥੋਂ ਸੌ ਸੌ ਗੀਤ ਨਿਕਲਦੇ ਨੇ ।

ਉਹ ਹੰਝੂ ਏ ? ਕੋਈ ਪਿਆਲਾ ਏ ?
ਕਿ ਭਰ ਵਹਿੰਦਾ ਕੋਈ ਨਾਲਾ ਏ ?
ਕੋਈ ਨਾਲਾ ਨਦੀ ਉਛਾਲਾ ਏ ?
ਕਿ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਉਬਾਲਾ ਏ ?
ਕੋਈ ਪਰਬਤ ਉਬਲਨ ਵਾਲਾ ਏ ?
ਕਿ ਸਾਗਰ ਉਛਲਨ ਵਾਲਾ ਏ ?

ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਛਲਕਦਾ ਇਕ ਅੱਥਰੂ,
ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਪਲਮਦਾ ਇਕ ਹੰਝੂ ।
ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਛਲਕਦਾ ਇਕ ਅੱਥਰੂ,
ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਪਲਮਦਾ ਇਕ ਹੰਝੂ ।

ਹੁਣੇ.....

ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਘਾਹ ਉੱਤੇ—

ਮੇਰੀਆਂ ਝਿੰਮਣੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰੋਤੇ ਹੰਝੂਆਂ ਵਾਕਰ—

ਤੁਲ ਪਈ ਹੋਈ ਏ ।

ਹੁਣੇ ਇਹ ਬੂੰਦਾਂ ਘਾਹ ਦੇ ਆਸਨ ਤੋਂ ਤੇ ਝਿੰਮਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਛੋਣੇ ਤੋਂ

ਅੰਜਾਣੇ ਜਹੇ ਕਦਮਾਂ ਵਾਕੁਰ ਡਿਗ ਪੈਣਗੀਆਂ—

ਤੇ ਜ਼ਿਮੀਂ, ਕਿਸੇ ਮਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਾਕਰ,

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਮ ਕੇ ਕਲੇਜੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਏਗੀ ।

“ਜਵਾਨੀ ! ਕੀ ਤੂੰ ਕਿਤੇ ਭੀ ਟਿਕ ਕੇ ਨਾ ਰਹੇਂਗੀ ?”

ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਬੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ—

ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ।

“ਮੇਰਾ ਅਸਲ ਟਿਕਾਣਾ”

ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਕਵੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚ ਹੱਸ ਪਈ ।

ਜਾ ਵੇ ਜਾ ਵਣਜਾਰਿਆ ਜਾ !
ਸਾਡਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਭਾ ।

ਕੀ ਕਹਿਨਾ ਏਂ ਵਣਜ ਕਰਾਂ ?
ਤੇ ਛਣ ਛਣ ਕਰਦੇ ਹਾਸਿਆਂ ਨੂੰ,
ਮੈਂ ਹੌਕਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਵਾਂ ਵਟਾ ?

ਮੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸੌਦਾ ਪੁਜਦਾ,
ਹਸਦੇ ਹਸਦੇ ਗੀਤ ਦਿਆਂ,
ਤੇ ਹੰਝੂ ਝੋਲੀ ਲਵਾਂ ਪੁਅ ।

ਜਾ ਵੇ ਜਾ ਵਣਜਾਰਿਆ ਜਾ !

ਧੜਕ ਧੜਕ ਮੇਰਾ ਸੀਨਾ ਧੜਕੇ
 ਤੇ ਛਣਕ ਛਣਕ ਮੇਰਾ ਚੁੜਾ ।
 ਰੱਤੇ ਰੱਤੇ ਚਾਉ ਦਿਲਾਂ ਦੇ
 ਤੇ ਮਹਿੰਦੀ ਦਾ ਰੰਗ ਗੂੜਾ ।
 ਲਾਲ ਲਾਲ ਮੇਰੇ ਸਗਨਾਂ ਦਾ ਸਾਲੂ
 ਤੇ ਲਾਲ ਮਾਹੀ ਦਾ ਚੀਰਾ ।
 ਨੀ ਝਮ ਝਮ ਕਰਦਾ ਅੱਖੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ
 ਮੇਰਾ ਕੌਡੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕਲੀਰਾ ।
 ਕਾਲਾ ਕਾਲਾ ਨੈਣਾਂ ਦਾ ਕੱਜਲਾ
 ਤੇ ਕਾਲਾ ਰਾਤ ਹਨੇਰਾ ।
 ਗੋਰੀ ਗੋਰੀ ਮੈਂ ਵੰਨੇ ਦੀ ਗੋਰੀ
 ਤੇ ਚੰਨੋਂ ਚਿੱਟਾ ਮਾਹੀ ਮੇਰਾ ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਖਿੜੋਣਾ—

ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਬਹਾਰ,
ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਖੇਡਦੀ ਖੇਡਦੀ
ਘਰ ਤੋਂ ਬੜੀ ਦੂਰ ਚਲੀ ਗਈ,
ਤੇ ਉਹਦੇ ਅੰਜਾਣੇ ਜਹੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ
ਪਰਤਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ,
ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਗੁਆਚੀ ਹੋਈ ਬਹਾਰ ਨੇ,
ਦਾ ਬੂਹਾ ਜਾ ਖੜਕਾਇਆ ।

ਓ ਰੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਜ਼ਿੰਦਗੀ.....ਪੀਲੀ ਜਹੀ ਤੇ ਠੰਢੀ ਜਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ।

‘ਮੇਰੀਏ ਚੰਗੀਏ ਸਵਾਣੀਏ’ !

ਤੇਰੇ ਆਲ ਦੁਆਲੇ ਸੁੰਨਸਾਨ ਤੇ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਜਹੀ ਕਿਉਂ ਏ ?”

‘ਕੀ ਦੱਸਾਂ’

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਬਹਾਰ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਚੁੱਕ ਲਿਆ

ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੱਖਰੂ ਪੱਲੇ ਵਿਚ ਲੁਕਾ ਲੀਤੇ ।

“ਉਂ ਹੂੰ.....ਮੇਰੇ ਵਾਕੁਰ ਹੱਸ ਖਾਂ”

ਤੇ ਬਹਾਰ ਕਿੜ ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀਣਾਂ ਦੀ ਬਰਥਰਾਹਟ

ਤੇ ਹੋਠਾਂ ਉਤੇ ਰਾਗ ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ।

ਹੁਣ---ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਬਹਾਰ

ਬਿਛ-ਟਾਹਣੀ ਅਤੇ ਝੂਮਦੀ ਲਗਰ ਵਾਕੁਰ,

ਇਕ ਦੂਸਰੀ ਦੇ ਗਲ ਲਗੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਨੱਚਦੀ ਸੀ,

‘ਖੁਸ਼ੀ’ ਦੇ ਨੱਚਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ—

‘ਹਾਸਾ’ ਘੁੰਗਰੂ ਬਣ ਕੇ ਛਣਕਦਾ,

ਅਤੇ ‘ਸੁਆਦ’ ਤਬਲੇ ਵਾਕੁਰ ਤਾਲ ਦੇਂਦਾ ਸੀ

ਇਕ ਦਿਨ---ਬਹਾਰ ਉਦਾਸੀ ਉਦਾਸੀ ਫਿਰਦੀ ਸੀ,

‘ ਕਿਉਂ ਮੇਰੀ ਦੁਨੀਆ !’

“ਹੁਣ ਮੈਂ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਏਥੇ ਖੇਡ ਸਕਦੀ,
ਮੇਰੀ ਅੰਮੀ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਪਈ ਏ ।

ਅਹੁ ਤੱਕ ਓਹਦੇ ਅੱਥਰੂ’

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਤੱਕਿਆ—

ਮੀਂਹ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ—

ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਅਥਰੂਆਂ ਵਾਂਗ

ਡਿਗਦੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ ।

ਤੇ ਹਵਾਵਾਂ

ਕਿਸੇ ਦੇ ਲੰਬੇ ਲੰਬੇ ਹੌਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪਈਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਸਨ ।

ਕੁਦਰਤ ਆਪਣੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਖਲੋਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ।

“ਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗੀ ?”

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਬਹਾਰ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲੀਤਾ,

ਪਰ ਬਹਾਰ ਨੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਅੰਮੀ ਕੋਲ ਹੁਣ ਜਾਣਾ ਹੀ ਸੀ ।

“ਜੇ ਤੂੰ ਤੁਰ ਹੀ ਜਾਣਾ ਸੀ

ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਈ ਹੀ ਕਿਉਂ ?

ਕੀ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਰੇਤਲੇ ਮਹਿਲ

ਢਹਿ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਬਣਦੇ ਨੇ ?

ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸੂਰਜ

ਲਹਿ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਏ ?”

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੋ ਪਈ।

“ਨਹੀਂ, ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ

ਤੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਚੋਂ ਛਿਪ ਜਾਣਗੀਆਂ,

ਪਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਜਗਦੀ ਜੋਤ

ਤੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੀ ਹਨੇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਵੇਗੀ।”

ਬਹਾਰ ਦੀ ਅੰਮੀ ਨੇ ਤਸੱਲੀ ਦਿੱਤੀ।

“ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ, ਕੌਣ ਜਗਦਿਆਂ ਰੱਖੇਗਾ ?”

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਓਹਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਖਿਡੌਣਾ ਦਿਆਂਗੀ,

ਜੇਹੜਾ ਏਸ ਜੋਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਜਗਾਏਗਾ,

ਇਹ ਠੀਕ ਏ--ਕਿ ਤੇਰਾ ਚਾਨਣ, ਤੇਰਾ ਨਿੱਘ,

ਤੇਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਤੇਰਾ ਖੇੜਾ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਸੰਗੀਤ,

ਬਹਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ--ਪਰ--

ਜਦੋਂ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ--ਅਤੇ--

ਤੇਰੇ ਬੱਲ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹੌਕੇ ਫਰਕਦੇ ਪਏ ਹੋਣਗੇ,

ਓਦੋਂ ਉਹ ਖਿਡੌਣਾ--

ਤੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਫੇਰ ਓਸ ਰਾਗ ਦੀ ਗੂੰਜ ਗੁੰਜਾਏਗਾ”

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਬਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿਤਾ ।

“ਪਰ ਕੀ ਉਹ ਭੀ ਬਹਾਰ ਵਾਂਗ,
ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਤੁਰ ਜਾਏਗਾ ?”

“ਨਹੀਂ ! ਮੇਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਓਹੀ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਏ—

ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਸਨ ਕਦੇ ਫਲਦਾ ਨਹੀਂ,

ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਕਦੇ ਘਟਦੀ ਨਹੀਂ,

ਜਿਸ ਦੇ ਜੋਬਨ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ,

ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨੂਰ ਕਦੇ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,

ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਨਾਸ-ਵੰਦ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਓਹੀ ਇਕ ਅਮਰ-ਫਲ ਏ”

ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਰ-ਦਾਨ

ਬਿੰਦਗੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ ।

“ਮੈਂ ਏਸ ਨੂੰ ਕੀ ਸੱਦਿਆ ਕਰਾਂ ?”

ਬਿੰਦਗੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ।

“ਇਹਦਾ ਨਾਂ ਏ.....‘ਯਾਦ’ ”

ਤੇ ਬਹਾਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਕੰਨੀਆਂ

ਬਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਮੀਟੀਆਂ ਮੁੱਠਾਂ ਵਿਚੋਂ

ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਂਗ ਉਡ ਗਈਆਂ ।

ਬਿੰਦਗੀ ਕਲਾਵੇ ਭਰ ਭਰ ਦੌੜੀ ਪਰ ਓਹਦੀਆਂ—

ਸੱਖਣੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਸੱਖਣੀਆਂ ਹੀ ਸਨ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਬਹਾਰ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੱਜ ਕੇ ਰੋਈ, ਜੀਅ ਭਰਕੇ ਰੋਈ,
ਫੇਰ ਓਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਿਡੌਣੇ ਦੀ ਯਾਦ ਆਈ,
ਚੁੱਕਿਓ ਸੂ, ਚੁਮਿਓ ਸੂ, ਜਿਨ੍ਹੇ ਓਹਦੀ ਬਹਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਮੱਲੀ ਸੀ,
ਤੇ ਕਲੇਜੇ ਨਾਲ ਲਾਇਓ ਸੂ ।

ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੱਜ ਕੇ ਹੱਸਦੀ ਸੀ—
ਓਹਦਾ ਖਿਡੌਣਾ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ,
ਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਬੀਤੀਆਂ ਨੂੰ—-ਤੋਤਲੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੁਣਾਂਦਾ ਸੀ ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਮੀਟ ਕੇ—ਓਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੀ ਸੀ,

ਮੁੜ ਮੁੜ ਸੁਣਦੀ ਸੀ

ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਫੇਰ ਰੱਜ ਕੇ ਰੋਂਦੀ ਸੀ—

ਓਸ ਤੱਤੇ ਦੀਆਂ ਤੋਤਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

ਕਲੇਜੇ ਵਿਚ ਖੁੰਭਦੀਆਂ ਸਨ ।

ਖੋਹ ਪਾਂਦੀਆਂ—ਤੇ ਓਹਦੀ ਬਹਾਰ ਦੀ ਯਾਦ ਦੁਆਂਦੀਆਂ ਸਨ ।

ਉਹ ਓਹਦੀ ਰੁਆਈ ਰੋਂਦੀ ਸੀ—

ਪਰ ਫੇਰ ਓਸੇ ਨੂੰ ਘੁਟ ਘੁਟ ਕਲੇਜੇ ਨਾਲ ਲਾਂਦੀ ਸੀ—

ਜਿਨ੍ਹੇ ਓਹਦੀ ਬਹਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਮੱਲੀ ਸੀ ।

ਯਾਦ ਨੂੰ !

ਡਾਢੀਏ ਕੋੜੀਏ !

ਡਾਢੀਏ ਮਿੱਠੀਏ !

ਯਾਦ ਕਰਾਂ ਤੈਨੂੰ,

ਕਿਸ ਦਿਲ ਨਾਲ ?

ਨੈਣਾਂ ਰੁਆਨੀ ਏਂ,

ਜੀਅ ਪਰਚਾਨੀ ਏਂ,

ਖੇਡਨੀ ਏਂ ਕਹੀ,

ਕਵੱਲੜੀ ਚਾਲ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ-!

ਬੀਤਿਆ ਸੁਪਨਾ,
ਗੁਜ਼ਰੀ ਕਹਾਣੀ,
ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ,
ਦੁਏਂ ਬਿਠਾਲ ।

ਤੱਕ ਤੱਕ ਹੱਸਾਂ,
ਹੱਸ ਹੱਸ ਰੋਵਾਂ,
ਜਿਹਾ ਵਿਛਾਨੀ ਏਂ,
ਆਪਣਾ ਜਾਲ ।

ਆਪੇ ਹੀ ਲਾਨੀ ਏਂ,
ਆਪੇ ਬੁਝਾਨੀ ਏਂ,
ਪੂਰਨੀ ਏਂ, ਪੂਰੇ
ਤੇਰਾਂ ਹੀ ਤਾਲ ।

ਤੈਨੂੰ ਸੱਜਣ ਸਮਝਾਂ ?
ਕਿ ਦੁਬਸਮਨ ਆਖਾਂ ?
ਕੀ ਇਹ ਮਿੰਤਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ?
ਕਿ ਵੈਰੀ ਦੀ ਚਾਲ ?

ਓ ਰੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਤੱਤੀਏ ਯਾਦੇ !

ਤਕ ਤਕ ਤੈਨੂੰ,

ਮੇਰੇ ਹੋਕੇ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ,

ਲਾਲੋ ਲਾਲ ।

ਪਰ ਤੇਰੀ ਰੁਆਈ ਓ,

ਰੋ ਰੋ ਕੇ, ਤੈਨੂੰ—

ਲਾਨੀ ਆਂ ਘੁਟ ਘੁਟ

ਕਲੇਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ।

ਫੇਰ.....ਹਾਂ ਫੇਰ !

ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ—
ਤੇਰੀ ਨਿਠੁਰਤਾ ਦਾ ਕੋਹਰਾ ਰੱਜ ਕੇ ਵਰ੍ਹਿਆ,
ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਤਰ,
ਕਿਸੇ ਬਿਰਧ ਦੇ ਬੁਰੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਥ ਵਾਕਰ, ਕੰਬ ਉਠੇ,
ਤੇਰੇ ਬਿਰਹਾ ਦੀ ਪਤਝੜ ਆਈ
ਤੇ ਮੇਰੀ ਉਮੰਗਾਂ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ,
ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਪਲਿੱਤਣ ਵਿਚ ਵਟਈ ਗਈ ।

ਓ ਗੀਤਾਂ ਵਾਲਿਆ !

ਇਕ ਇਕ ਪੱਤਰ ਇਕ ਇਕ ਤਾਰੇ ਵਾਕਰ ਟੁਟਦਾ ਗਿਆ ।

ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਟਾਹਣ—

ਆਖਰ ਨੀਲੇ ਅਸਮਾਨ ਵਾਕਰ ਸਖਣੇ ਹੋ ਗਏ ।

ਪਰ ਸਖਣੇ ਟਾਹਣ—

ਅਜੇ ਭੀ ਆਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਫੈਲਾਈ ਖਲੋਤੇ ਨੇ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਏਂ ਕਿ—

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਪੱਤਰ—

ਪਤਝੜ ਵਿਚ ਝੜ ਕੇ ਭੀ

• ਬਹਾਰ ਦੀਆਂ ਕਰੰਬਲਾਂ ਵਾਕਰ—

ਫੇਰ ਫੁੱਟ ਫੁੱਟ ਪੈਣਗੇ ।

ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਨੀਲੇ
ਸਾਗਰੋਂ ਔਂਦੀਆਂ
ਹੰਝੂ ਸਿੱਪੀਆਂ
ਵਗ ਵਗ ਕੇ ।

ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਸੁਚੇ
ਮੋਤੀ ਔਂਦੇ
ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਗਲ
ਲਗ ਲਗ ਕੇ ।

ਮੇਰੀ ਪੱਤਣ ਤੇ ਲਾ ਦੇ ਬੇੜੀ !

ਨੈਣ 'ਉਮੀਦ' ਦੇ ਥਕ ਗਏ ਨੇ,
ਪੈਰ 'ਤਲਾਸ਼' ਦੇ ਪਕ ਗਏ ਨੇ,

ਅਜੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ 'ਮੰਜ਼ਲ' ਕੋਹੜੀ !
ਮੇਰੀ ਪੱਤਣ ਤੇ ਲਾ ਦੇ ਬੇੜੀ !

ਡੁਬਦੇ ਸੂਰਜ ਨੇ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਹੋਠਾਂ ਉਤੇ--
ਵਿਦਾਇਗੀ ਦਾ ਚੁੰਮਣ ਦਿੱਤਾ,
ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮੂੰਹ
ਬਰਮ ਨਾਲ ਸੁਹਾ ਸੁਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਏਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ
ਦੋ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ

ਤੋਰ ਪੈੜ

ਕਵਿਤਾ

ਕਹਾਣੀਆਂ

ਕਹਾਣੀਆਂ

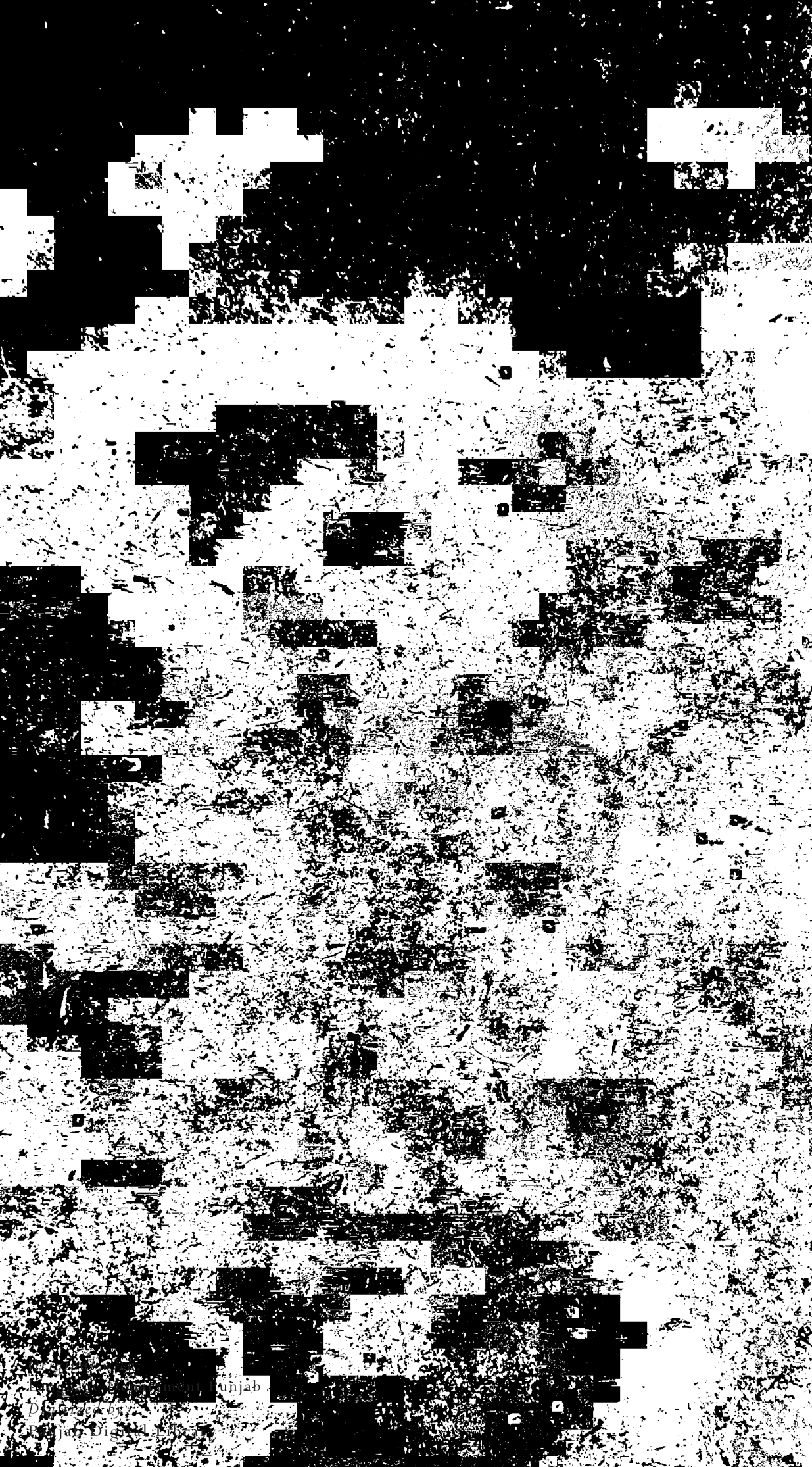
- 0538

Original with:

Language Department Punjab

Digitized by:

Punjab Digital Library

Anjab

Digitized by
Anjab Digital Library

